

Kurent — kralj predpusta

Prizor iz „Korantskega sprevoda“, starega slovenskega predpustnega ljudskega običaja

Ilustrirani družinski mesečnik

2-3

Iz čudovite umetnosti mojstra PLEČNIKA

*

Dva ciborija

Vodnjak
v notranjščini

Zakristijski
umivalnik

L'Esale Corinto si facevano in due
modi, cioè o con le colonne
che nascevano da terra, come si vede
nel disegno della Tav. XXII.
Ma poi nell'una
come nel disegno
e gli architravi, e
che lavoravano di fusto
di legno, e di
fusto di colonne. Il
di mezzo cerchio, ovve
di che aveva tanto di
era il terzo della larghezza,
e si doveva adornare
con ornamenti di stucchi, e di
lunghezza di quelle Sale fareb
to bella di un quadro, e due ter
la larghezza.

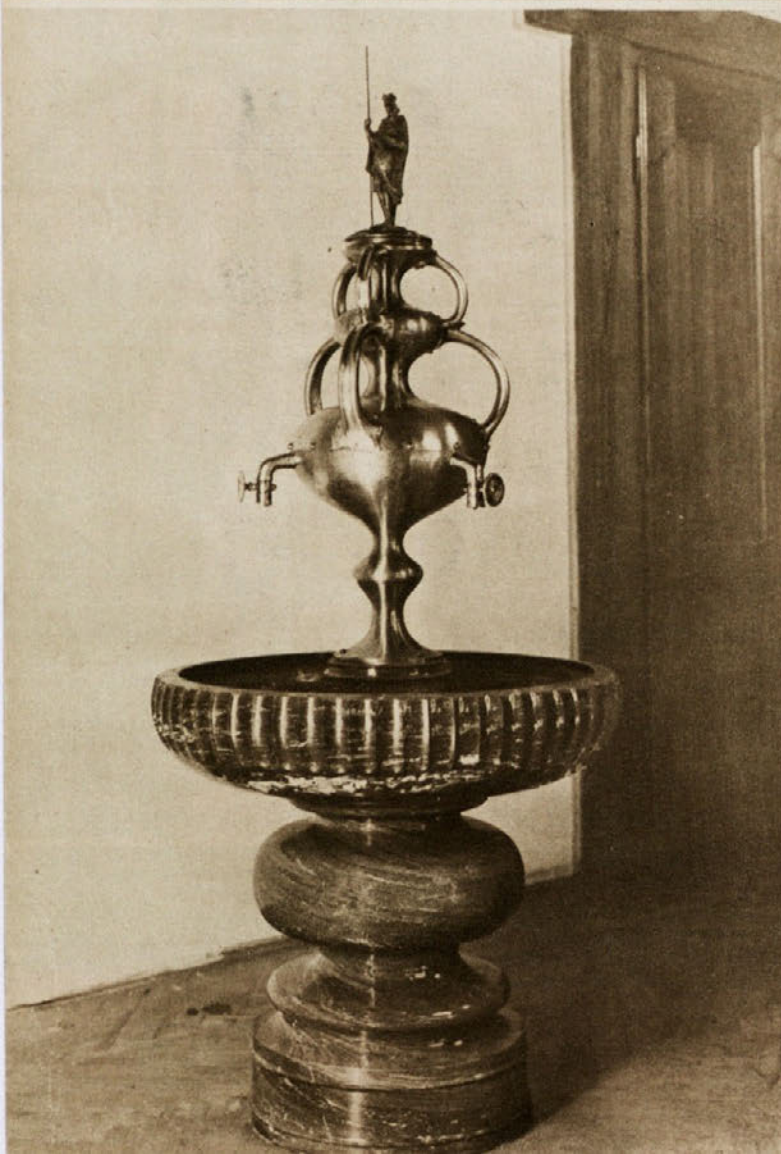
CAPITOLO X

CHAPITRE

Delle Sale Figlie.

Dea Sale a l'Espresso

Il disegno della Tav. XXII
le Sale Figlie, le quali
si finiti alle l'Espresso, che
non si voleva ragione, delle
che, quando si trovava delle
pericoloso in quelle che si face
però, e anche l'Espresso, come
stante dal muro, come
aveva e sopra le colonne
gli architravi, e terzo
di. Lo spazio fra le col
muro era coperto da
e quello pavimento
e faceva tutto
l'Espresso, e
hava come

**VIKTOR
ZORMAN**

Lesorezi: Mirko Lebez

ZGODBA O OTROCIH

Gospa Milena Zevnikova je stala med svojim možem Julijem, šolskim upraviteljem, in učiteljem Škrjancem pri odprtem grobu sina Boruta in strmela v župnika Drobuna, ki se je z genljivimi besedami poslavljaj od njenega mrtvega sina. Slišala pa je od župnikovih besed prav za prav kaj malo. Sicer je gledala vanj, misli pa so se ji le za hip pomudile pri njem, a ne zaradi govora. Ko je pogledala kaplana, ki so mu tekle solze, in spremila njegov pogled v grob, jo je obšla slabost in bridkost, da sta jo mož in učitelj Škrjanc le s težavo držala na nogah. Pokrila si je oči z robcem, pa ne zaradi solz, ker solza njene oči niso več premogle. Le črnega groba in bele krste, ki jo bodo zdaj zdaj zasuli, ni mogla videti. Pa se ji je zazdelo, da je spoznala šele zdaj, ko si je zakrila oči, kako je po sinovi smrti ostala obupno sama na svetu. Sicer ima dosti bratov in sestra — njena mati je imela deset otrok — a kaj ji pomagajo, če so zdaj vsi njeni bratje in sestre ob sinovem grobu, kaj ji pomagajo, če so celo dosti otrok pripeljali s seboj, ko bodo pa čez uro vsi odšli in bo ostala spet sama. Ko so ji pred dobrim letom zagrebli hčerko Vido, se je tolažila, da ji ostane še Borut. S čim pa naj se tolaži zdaj? Z možem? Mož je star in... Gospa Milena si ne upa misliti naprej.

»O, moj Borut,« se ji je izvilo iz prsi in noge so ji odpovedale, da so jo hoteli že odpeljati. A vzravnila se je in ostala ob grobu. Dobri župnik Drobun je mislil, da njegove besede povzročajo v gospe upraviteljevi namesto tolažbe le žalost in je zato končal. Na kratko je spregovoril še rajnkega razrednik, učitelj Globočnik, za njim pa je deklamiral kaplanovo pesem Borutu v slovo Plevelčev Mirko, rajnkega sošolec. Nato so odvedli gospo, naj vrže na krsto lopatico prsti. Komaj je zmogla. Ob zadnjem pogledu na krsto sina edinca je sklenila, da bo vse življenje ostala v črnini. Ko pa so začele na krsto padati še druge kepe prsti, se je čisto naslonila na moža, ki jo je le s težavo pripravil do tega, da se je poslovila od pogrebcev in šla z njim domov.

Zalostna je sedela gospa Milena nekaj dni po sinovem pogrebu ob prazni postelji rajnkega Boruta, ko je zaslišala iz sprejemnice gospo Levčevo, ženo šolskega upravitelja z Dobrave, ki se je opravičevala, da ni mogla k pogrebu, in izrekala sožalje ter nato spraševala, kaj se je Borutu prav za prav zgodilo tako na hitro. Zatem je slišala moža, ki je s čudno suhim glasom gotovo že stotič razlagal, kako so šli v soboto popoldne na Hrib na sprehod.

»Ravno na vrhu hriba smo bili, pri tistih križih, ko...« je pripovedoval gospod Julij, ko je stopila v sprejemnico Milena ter mu prevzela besedo:

»... ko sem rekla Borutu, naj malo poskoči, da bo lažje spal. In Borut je bil preveč ubogljiv. Poskočil je, me prijel za roko in me skušal zavrteti, pri tem pa mu je desna noga ušla v jamo, leva mu je na travi spodrsnila, da je padel, zakričal je, postal sinji v obraz, potem pa ne vem jaz nič več. Videla sem ga spet, ko je bil že mrtev.«

»Dr. Gorjanc je rekel, da je nastopilo zastrupljenje krvi in da je umrl...« je pojasnjeval Julij.

»Kaj dr. Gorjanc ni mogel več pomagati?«

»Ne, bil je prepozen. Borutove smrti sem pa kriva prav za prav jaz, ker sem mu rekla, naj poskoči. In prav to je bilo usodno.« je jokala gospa Milena.

»Oh, gospa, boljše dote mu niste mogli dati, saj je gotovo v nebesih. Vi ste pa še mladi, niti pet in trideset jih še nimate, če prav vem, kar Boga prosite in dal vam bo otrok, da jih boste imeli več ko jaz, ki jih imam sedem.« se je posmejala gospa Levčevo, da bi tudi Mileno spravila v boljšo voljo.

»Vam je lahko, saj jih imate še pet, če vam umrjeta dva, toda jaz...« je zahlipala gospa Milena.

»Mora že tako prav biti. Kar Bog stori, vse prav stori, so nas učili. In je res tako, čeprav se nam dosti krat zdi precej drugače.« je tolažila gospa Levčevo.

»Pa bi bilo vendarle tudi vam hudo, če bi vam recimo umrl vaš najstarejši.«

»Res je, gospod Julij, sedem jih imam, pa bi mi bilo neizrečno hudo tudi za najmlajšim, ki je šele pet tednov star. Prav za prav za tega še najbolj, ker je še tak nebogljjenček. Sem pač mati!«

»Jaz pa nisem več,« se je zleknila gospa Milena v naslanjač, nato pa se opravičila, da bi bila rada sama, in odšla nazaj k Borutovi postelji.

Gospa Milena je bila kar nejevoljna na Levčevo, da pride in ji ravno v tako žalostnih dneh pripoveduje take stvari ter ji s tem budi misli, ki se jih Milena tako boji. In kako ti govori! »Sem pač mati!« In zato torej bi ji bilo hudo tudi za pet tednov starim otrokom. Zato ker je mati... O, saj je bila tudi gospa Milena mati! S kako neponarejeno ljubeznijo je ljubila Boruta in Vido! Dajala jima je, kar sta hotela, izpolnjevala vse, kar sta želela. Celo Julij jo je večkrat zmerjal, da ju ima preveč rada. O, saj zdaj spoznava tudi sama, da ju je imela preveč rada. Da, preveč...

Gospa Mileni je hudo, da bi se najrajši v tla vdrla. Že vse dni po Borutovi smrti jo preganja strašna misel, da je imela prva dva svoja otroka preveč rada, saj je zato, da bi se njima bolje godilo, plačala umor treh drugih svojih otrok. In pri zadnjem je dosegla tudi to, da zdaj — ne more biti več — mati.

»Mati,« ponavlja gospa Milena, ko sliši, da se Levčevo poslavlja.

»Mati!«

Kako sveto se zdi gospe Mileni zdaj to ime. Tako sveto ko takrat, ko so ji dali prvič Boruta v naročje. Zdaj pa ji ne bodo dali v naročje nikogar več, kakor so ji dali Boruta. Zdaj je prepozno. In zato je kar huda na Levčevo, ki pride in ti v teh dneh govori: »Sem pač mati!« A vendar kliče Levčevo sedem otrok za mater, Milene pa nihče... Tudi Mileno bi jih klicalo za mater

vsaj pet, da ni morila.... če bi bila — mati.... Ker pa ni bila, bo ostala sama. Zraven tega pa je pahnila v nesrečo še moža, tega dobrega moža, ki nič ne ve za njena grda dela in ki si je vedno želel velikot otrok.

»O, da bi umrla,« si glasno želi gospa Milena. To pot ne samo zaradi sebe. To pot zaradi moža. Naj se po njeni smrti oženi in naj mu druga da, česar mu ona zdaj po lastni krivdi ne more dati.

Njena mati je imela deset otrok in razen nje imajo vsi ti vsaj po štiri. Milena pa je suha veja...

»Borut, zakaj si mi umrl tudi ti?« se ji izvije iz prsi, pri tem pa se spet spomni teh, ki jim je sama vzela življenje. Pri belem dnevu jo postane strah, po spalnici bega, umiri se šele v kotu, kjer hrani mož spomin na mater, staro sliko Matere božje. Pred njo se zgrudi na kolena, od nje bi rada miru in tolažbe...

Gospa Milena po dolgem času spet moli. Sicer je na splošno veljala za pobožno gospo, a ta videz si je bila nadela le zaradi moža. Zdaj pa v resnici spet moli. Zase ne moli. Zase zdaj ve, da je vso to nesrečo zaslužila. Moli za moža, ki nesrečo na zunaj tako mirno prenaša. A Milena slutí, koliko trpi v srcu. In precej tega ali pa vse trpi zaradi nje... In da bi vsaj vedel, kako je z njo. Ali naj ga vara še naprej? Kolikokrat je v teh dneh že sklenila, da mu vse pove, pa se je skesala, preden je prišla do njega. Zdaj pa mu mora povedati! Naj stori z njo, kar hoče. Naj jo pretepe, naj jo ubije, saj ni vredna, da živi...

Nič več si ne upa sama ostati v spalnici. V sprejemnico gre. In tam najde moža, ki ima pred seboj sliko Boruta — prvoobhajanca.

»Ali se spomniš,« ji z roko pokaže stol, »da je Borut na dan, ko je bil pri prvem obhajilu, dejal, kako rad bi bil tudi on župnik, da bi tudi on dajal ljudem Jezusa. Zdaj pa ga je Jezus vzel k sebi,« je govoril gospod Julij, kot da bi govoril nekemu z onega sveta in ne njej, ki je te Borutove besede res slišala, a jih ni vzela zares.

»In letos po birmi me je vprašal, čez koliko let bi pel novo mašo, če bi šlo po sreči. Jaz sem se že veselil, da bova imela sina, ki bo vsak dan pri maši molil za naju. Zdaj pa gotovo že tudi prosi za naju in zato ni prav, da bi bila še žalostna. In če je taka božja volja, imava lahko še sina, ki bo maše bral, saj je dal sina celo starcema Zahariju in Elizabeti, ki je bila vrh vsega še nerodovitna. No, le glavo pokonci in ne jokaj,« je gospod Julij dvignil ženi glavo, ko da ima pred seboj učenko iz tretjega ali četrtega razreda.

»Ali hočeš, da greva na pokopališče?«

»Pojdiva!«

Vso pot sta molčala. Šele na pokopališču je spet spregovoril Julij:

»Si videla, kako lep pogreb je imel? In poglej, koliko vencev. Ves grob so zakrili z njimi. Ti pa samo jokaš.«

»Ne morem drugače...«

»Kar Bog stori, vse prav stori, je dejala Levčeva.«

»Toda kar sem jaz storila, je narobe.«

»Saj nisi ti kriva njegove smrti.«

»To je res. Kriva pa sem jaz, da sva ostala tako sama,« je na ves glas zajokala gospa Milena, kar nehote zdrknila ob možu na kolena ter mu povedala vse...

Še preden je končala, jo je Julij dvignil in začel hoditi ob grobu sem ter tja. Milena je nekajkrat prav razločno slišala, da je globoko vzdihnil ali zaškrtal z zobmi. Rekel pa ni nič.

»Ali mi moreš odpustiti?«

»Ko bi ne bilo greh, bi te ubil, kot si ubijala ti,« je bruhnilo iz njega in Milena je videla, da se komaj premaguje, da ne stori kaj hujšega.

»Stepi me kot cunjol!«

»Ne bom te tepel. Zaradi Boruta ne. Vstani!« je bil trd gospod Julij, a koj nato ga je zmoglo, da je zajokal.

»Torej trikrat... Groza! Kdo bi si mislil! In o tebi! Le kako si me mogla preslepiti?«

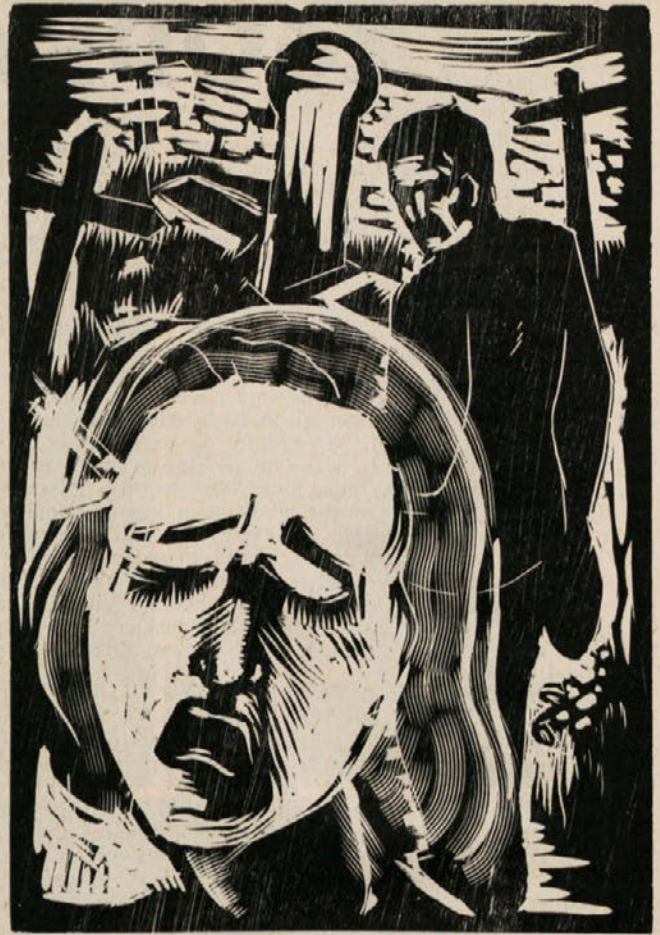
»Ko si mi pa vse tako slepo verjel in zaupal...«

Dolgo je molčal, potem je dejal trdo:

»Z menoj si opravila. Opravi še z Bogom!«

Spet sta molčala.

»Kaj pa zdaj?« je po dolgem času spregovoril gospod Julij.

»Kakor hočeš.«

»Tole sem mislil: Plevelka ima otrok, da ne ve kam z njimi. Kaj, ko bi midva vzela dva za svoja...«

»Če je tebi prav, grem še danes ponju.«

In je res šla še tisti dan.

»Oh, gospa, kako ste nesrečni! Bog vas potolaži! Jaz jih imam pa toliko, da imajo komaj še vsak svojega patrona v nebesih,« je gospo upraviteljevo sprejela Plevelka.

»Kaj, ko bi jih meni nekaj odstopili?«

»Kolikor hočete!«

»Dva bi pa res rada. Za svoja bi ju vzela. Potem bi bila pa čisto naša,« se je gospa Milena smehljala ob misli, da bo spet pestovala.

»Nikar se ne norčujtel!«

»Resno mislim. Najmlajša dva bi vzela.«

»Jančka pa Nežko?«

»Torej Jančka pa Nežko! Kje ju imate?«

Plevelka je upraviteljevo gospo pospremila na vrt za hišo, kjer je bilo otrok, da je še Plevelka komaj prava dva dobila.

»Jaz ju bom kar vzela.«

»Zakaj vam pa bosta?« se je obotavljala Plevelka.

A gospa Milena ji ni odgovarjala. S sladkorčki je podkupila Nežko, da jo je smela vzeti v naročje, in Jančku je obljubila lepega konja, če gre z njo. Plevelki pa je ponudila nekaj papirnatega denarja.

»Da ju boste laže pozabili. Saj slabo jima ne bo. Vašemu možu bo pa tudi prav, ko mu bo zdaj za dva manj treba skrbeti. Da ne pozabim! Po Borutovo in Vidino obleko kdaj pridite! Pri nas je ne potrebujemo več,« je šlo gospe Mileni na jok, da si Plevelka ni upala reči, da Jančka in Nežko ne da.

Drugi dan so se otroci v šoli čudili, tako je bil gospod upravitelj dobre volje. Če je kdo kaj narobe povedal, se ni nič jezil. »Kaj lažeš,« se je zasmejal in vprašal drugega. Saj je imel gospod Julij otroke vedno

Nadaljevanje na str. 37.

=Nueva Eslovenia=

OB ZEMELJSKEM RAVNIKU

Zgodovina ustanavljanja prve slovenske organizirane naselbine v južnoameriški državi Ecuador

Buenos Aires, dne 25. avgusta 1941.

Spoštovani gospod urednik!

Potrjujem prejem Vašega pisma z dne Knjige sem Vam poslal, tudi veliko dnevnikov in revij. Če niste dobili knjig, katere ste mi naročili, izvolite mi sporočiti, da Vam bom spet druge priskrbel. Pošljite pa mi Vaš list. Sporočam Vam, da sem pri dobrem zdravju in razpoloženju. Tu je položaj kakor zmeraj.

Glede naselbine v Ecuadorju sem moral spet na novo vse začeti. Po desetih mesecih sem vendar dobil zelo ugoden odgovor glede naše namere. Dobil sem pismo od Directorja general de Imigracion, Quito, Ecuador, ki mi sporoča, da moram poslati od vsake osebe natančne podatke glede istovetnosti, glede sredstev, s katerimi se misli vzdrževati, in to čimprej, da bi se zadeva v rajski deželi rešila nam v korist.

Ko homo na kraju samem, Vam bom takoj sporočil, seveda ob svojem času. Tu je že več ljudi, ki se zanimajo, da bi se tam naselili, toda šele meseca decembra bomo odpotovali od tu v Ecuador.

Sporočam Vam, da imamo letos tu v Argentini zelo hudo zimo; celo snežilo je, kar sicer ni navada.

Ker vodim vso zadevo z naseljevanjem jaz ter jaz določujem mesta v naselbini, lahko dobite tudi Vi kos zemlje za novo domačijo tam. Ker bom jaz odmerjal in delil zemljo, ki nam jo bo dala ecuadorska vlada. V tisti blaženi in rodovitni ecuadorski pokrajini Provincia de Oriente rodi in uspeva naslednje sadje: paradižniki, limone, mandarine, banane, ananas, talpa, cirimolja, aguacates, datlji, tagna, fige, zapotes, divja trta, memeles, aguanabas, chontas in drugo. Drevesa kamnovo drevo, drevo ceiba, ki rodi sad, v katerem je svilena preja; la habilla daje seme, iz katerega se da pridobivati olje za gorivo; drevo gamino, iz čigar sadu izdelujejo lak. Poleg tega pridelujejo tam riž, koruzo, ajdo — dva ali trikrat na leto — fižol, krompir, stročnice, sočivje vseh vrst, vrtno rastlinje, zdravilna zelišča, sladkorni trs, tobak. Svežega sadja je vse leto na pretek; dani so vsi pogoji za srečno življenje, samo treba človeških rok, da bi z majhnim delom in trdom pridelovali žlahtne sadove na deviški in čudežno rodovitni zemlji, kjer vlada milo podnebje ter večna pomlad, da niti dež, niti suša ne uničujeta pridelkov. Tako mi sporoča naš gospod misijonar, tako mi je pravil ecuadorski konzul in tako berem v knjigi, ki sem si jo kupil.

Dragi gospod urednik, prosim Vas, da mi kaj kmalu pošljete svoja naročila. Prijateljsko pozdravljam Vas in Vaše cenjene tovariše.

Franc Cerkvénik.

Calle Rodriguez Pena 428 Buenos Aires, Argentina.

Pod Chimborazom (6310 m), najvišjim vrhom v Ecuadorju

Tako se glasi pismo, ki ga je urednik »Obiska« dobil od svojega ljubega znanca, slovenskega izseljenca in pionirja Franca Cerkvénika. Pismo pripoveduje, da se je žilavemu, preprostemu možu posrečil cilj, za katerega je leta in leta delal, si prizadeval, žel povsod nerazumevanje in razočaranja: ustanoviti prvo organizirano, zaokroženo in strnjeno slovensko naselbino v srecu Južne Amerike.

Otavalo, indijanska vas v gorati notranjosti Ecuadorja

Quito, prestolnica Ecuadorja, leži na višini Triglava, 2800 metrov nad morjem in ima prijetno, znošno podnebje - čeprav leži le 30 km od ravnika

tam ob zemeljskem ravniku. Ta mož je s svojo preprosto zdravo pametjo v dolgih letih izseljenstva prišel do spoznanja, da je edina pametna in koristna oblika našega izseljevanja — ki so ga, kakor po toliko deželah bile krive slabe razmere — ustanovljati lastne, organizirane naselbine v novem svetu tam, kjer so možnosti za to; na zemlji in v razmerah, ki najbolj odgovarjajo našemu zna-

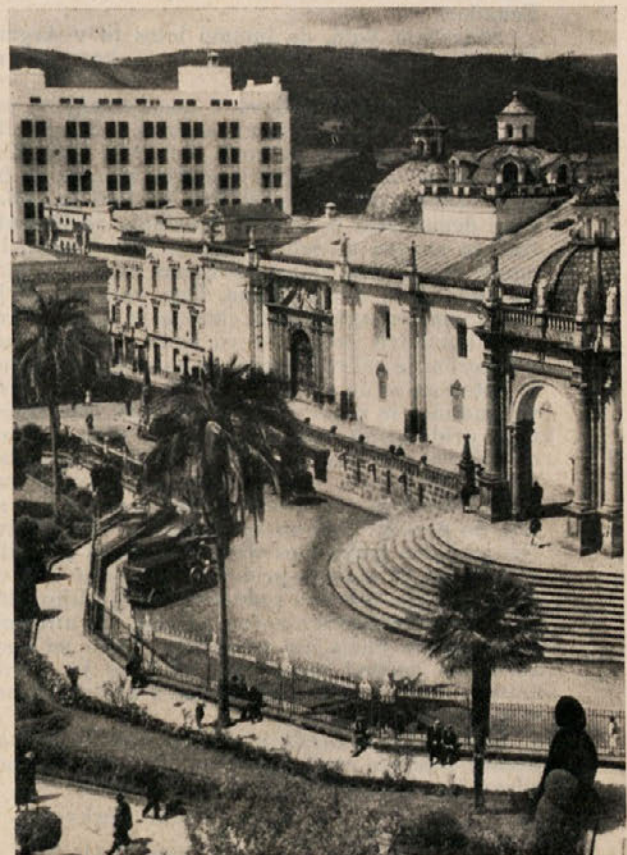
čaju, potrebam in splošnim koristim; v takih krajih in takih oblikah, ki nudijo možnost za dostojen obstanek.

Zdaj, ko se njegova življenjska zamisel uresničuje, je prav, da za to nenavadno in pri nas neverjetno pionirsko delo zve tudi naša javnost.

Bilo je pred petimi ali šestimi leti, ko se je pri piscu tega sestavka oglasil skromen mož, z znamenji svojega

Ecuadorske Indijanke na trgu

Stari in novi čas v zunanjem licu Quita

težavnega dela, zidarstva, na obrazu in obleki. Pod pazduho je nosil sveženj španskih listov in tednikov iz Argentine. Iskal je koga, ki bi mu iz španščine prevedel dolgo navodilo za umetno pridelovanje gob. Nekdo ga je napolnil k meni. Pogovor je brž pokazal, da gre za moža izredno izvirnih in samostojnih pogledov na življenje; za človeka, ki sta ga dolgo izseljenstvo in svet izoblikovala do velike samostojnosti in skušenosti. Ni bilo dolgo, pa je začel govoriti o načrtu, ki ga je bil zasnoval pred leti: ustanoviti v Južni Ameriki, ki jo je dobro poznal, samostojno in po načrtu in dobrem izboru ljudi urejeno slovensko naselbino.

Misel se je zdela neverjetna in ganljivo naivna; podobna toliko brihtnim načrtom, ki smo jih znali kovati pri nas v toplem razpoloženju varnih zapečkov, ki pa že ob rojstvu ni nihče verjel ali mislil na njihovo uresničenje. Toda pionir se je kmalu vrnil s še točnejšimi zamislimi in načrti. Prinesel je pisma ecuadorskih oblasti, raznih konzulov in poslanikov, zakaj po treznih premišljanjih je bil prišel do spoznanja, da bi bile politične, gospodarske, podnebne in druge okoliščine za strnjeno naše naseljevanje najugodnejše v tej južnoameriški državi. Njegova pobuda je bila tam ugodno in z veseljem

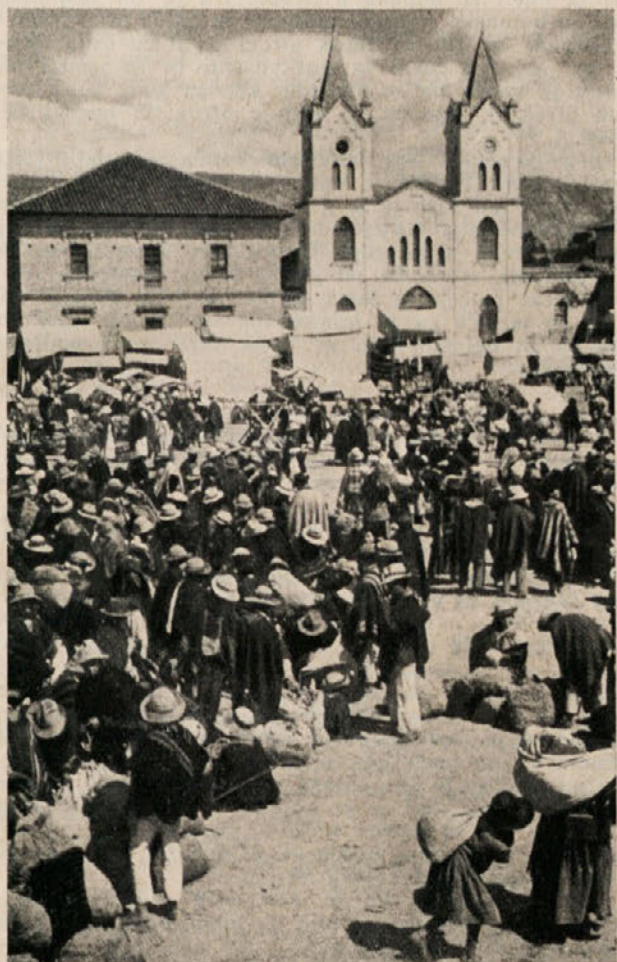

Tako delajo cesto v pokrajini, ki prihaja v poštev za naselitev

Tiste čase je dnevnik »Slovenski dom« prinesel naslednji sestavek:

Zanimivo je, da se je zadnje čase dobila skupina naših ljudi — nekaj takih, ki so tujino že poskusili, nekaj pa novincev — in začela iskati v Južni Ameriki prostora, da bi se skupaj naselila ter organizirala slovensko poljedelsko kolonijo. Ti ljudje so dobili zveze z našimi misijonarji v republiki Ecuador, kjer so pogoji za naseljevanje v vsakem oziru najugodnejši, ter se začeli pripravljati. Če se posreči, bodo v kratkem tudi odromali.

(Konec v prihodnji številki.)

Domačini na trgu v Saquisilí

sprejeta. Dobil je zvezo z nekim tamošnjim slovenskim misijonarjem, ki mu je poslal dragocenih podatkov in njegovo zamisel na moč podpiral tam, na kraju samem.

Ljudje, ki so videli organizatorjevo resno voljo in njegove stvarne razloge za uspeh take zamisli — teh žal ni bilo veliko in še ti samo mladi in brez politične ali denarne moči, so Cerkveniku dajali poguma in skušali za stvar vzbujati pametno zanimanje. Razne izseljenske ustanove so seveda gledale na stvar kot na prazno sanjo, približno tako, kakor na vse vprašanje našega izseljenstva.

Ceste v Guayaquilu so tlakovane s čokolado... To se pravi, z zrnjem kakaoa, enega najvažnejših pridelkov v Ecuadorju

IZGUBLJENI DOM

Košar, občinski poduradnik, je bil tiste dni ves iz sebe. Bil je srečen, pa hkrati v skrbeh. Dobil je namreč devetega otroka, zdravega in kar zavaljenega fanta.

Zeni se je vse smejalo, saj je vedela, kako si je Košar želel fanta, čeprav ji tega nikoli ni razodel. Izdajale so ga pa oči same.

Tudi bratci in sestrice so bili veseli novega prebivalca, ki jih je ogovarjal z jeznim vekanjem.

»Dere se ko sraka!« se je jezil gospodar tako glasno, da ga je Košarica slišala. Zabolelo jo je in zaskrbelo, za to tesno stanovanje se je zbalala, ko se je spomnila križevega pota v tistih dneh, ko je iskala stanovanje.

»Če bi otrok ne bilo, prav rad bi vam oddal, tako pa veste, z ženo imava rada mir!« so jo odslavljali.

Bila je mehka, prečudno sladka noč. Zvezde so trepetale v dremavi omotici, zdaj pa zdaj se je katera utrnila in v svetlobnem traku blisknila proti zemlji, potem pa za vekomaj utonila.

Jablane pred hišo so drhtele v vetru in sence pod njimi so migetale, kakor bi se prepirale.

Košar tisto noč ni mogel zaspati. Težka, pa sladka misel ga je prevzemala in opajala.

»Svoj dom si postavi!« ga je obletavalo venomer, da tiste dni še delati ni mogel. Spisi so se mu kopičili in še okrožnic ni prebral, ki so jih gospod župan z nenavadno vnetostjo sestavljali.

»Svoj dom si postavi!« ga je mučilo pri jedi, na cesti. In če je s prijateljem stopil v gostilno, je že iz kozarca kričalo:

»Svoj dom si postavi!«

Tudi Košarica ni mogla zaspati. Prečudna skrb, ki pa ji ni vedela ne imena in ne pomena, jo je glodala in davila.

»Zaradi posojila sem danes govoril,« je nerodno izgotal. Vse popoldne se je pripravljala na to, da razodene ženi svoj naklep, pa ni našel ne prilike ne primerne besede.

»Kaaaj?« je zategnila Košarica, kot da ni prav slišala in tudi ne razumela. Le zakaj naj bi zaradi posojila govoril. Saj ima v posojilnici denar in ga lahko zmerom dvigne. Čemu bi se po nepotrebnem zadolževal.

»Tako sem se namenil, da bi hišo zidal,« je izjecljal in bilo mu je kar mehko in lahko pri srcu ko vselej, kadar se je spovedal.

Košarico je kar treslo. Misel na lastni dom ji je sapo zaprla in kar čutila je, kako se ji kri prečudno hitreje preliva po žilah. Zdelo se ji je, da razločno sliši, kako ji bije srce.

»Kako pa misliš,« je nenadoma vprašala. Glas se ji je stresal in iz drhtenja je Košar spoznal, da ji je misel na lastni dom všeč.

»Tistih štirideset tisočakov bo za začetek, potem si pa pomagaj s posojilom,« je tiho pa prepričevalno ogovarjal mož in razločno videl pred seboj vilo, ki je nje-gova, v kateri lahko ukazuje le on, on, ki jo je postavil in črvičkom svojim odkazal prostore, kjer se po mili volji lahko razkriče, naskačejo. Nihče jih ne bo uhljal in lasal, nihče jih ne bo zmerjal s sodrgo in jih podil z vrta in izpred hiše. Kar zasmajalo se mu je in niti ena skrb se ni zganila v njegovem sru, niti en pomislek ni motil njegovih misli na lastni dom.

Košarica nekaj časa še do besede ni mogla. Najrajši bi se privila k možu in ga poljubila. Še nikoli ga ni imela tako rada ko to minuto. Zazdel se ji je velik in moder, skrben in dober. Premalo ga je poznala in premalo cenila.

»Ti boš že vedel, kaj je prav!« je rekla nežno. Košarju je bilo tako mehko pri duši, da bi bil najrajši

zavriskal od veselja. Bal se je, da mu bo žena branila in da ne bi mogla razumeti, da je tudi njemu mogoče postaviti dom.

V sosednji sobi je ležalo osem otrok, deveti pa v vozičku poleg materine postelje.

»Tonček, beži! Gospodar gre domov!« je v spanju klicala Mimi, najstarejša hčerka.

»Poglej, še v spanju jih preganja gospodar!« je šepnil Košar in neznansko so se mu zasmilili otroci. Če so hoteli le za trenutek poskočiti na vrtu, že je dobil pritožbo, da so prebudili gospodarico, da so pomečkali travo, razbrskali pesek, zlomili daljijo. Če so se igrali v sobi ali kuhinji, je že rentlačil, češ da se bo strop udrl in omet že odpada s stropa. Da je zid razpokan in da so betonske stopnice zglajene in da so ostri robovi že zdavnaj izginili, so vzrok otroci in nihče drugi. Košar se je opravičeval in opravičeval in se poniževal, čeprav je vedel, da se otrokom krivica godi. Gospodar nima otrok in zato ne ve, kaj je otrok, in mu ni zameriti.

»Bog pomagaj! Saj ti nisem hotela povedati, zdaj ti pa morem. Tinčka je danes natepel, da je bil ves klobasast. Pred hišo je iz peska kolače delal. Sam Bog te je navdahnil z mislijo, da bi zidal,« je žena skoraj ihtela in tedaj je zavekal Tinček tako presunljivo, da je nenadoma vstala in po prstih hitela k otroku.

»Tinček, Tinček, le zaspaj in nič ne jokaj. Nikoli več te ne bo tepel!« ga je tolažila in mu tiščala roko na usta, da bi oglušila jok, ki se je tako malo prilegal tišini noči.

Nekje v daljavi je zalajal pes, v zaselju tam za cesto so zapeli petelin.

»Moj Bog, ali bo že dan!« je zaskrbelo Košarico. V vozičku se je zganilo, za hipec je zaškripalo starinsko vzmetje, potem pa je zavekal otrok, in čudno je odmevalo po tesni sobi.

»Lačen je!« je pomislil Košar, ko je otrok utihnil, čim mu je mati ponudila prsi.

Košar je zadremal, ni pa zadremala misel na lastni dom. Zagrizla se mu je v dušo in se mu vsesala v kri, Košarici pa še v mleko. In zdelo se ji je, da malemu Blažetu vse bolj tekne. V lastnem domu se bo lahko nakričal, saj je vekanje za pljuča dobro. Utrdijo se!

Danilo se je že. Na listje jablan so se obešale kaplje in tudi v pajčevinasto mrežo so se nalimale. Mlečna svetloba se je razlezla že po kotih in otroci so se jeli premetavati po posteljah, ki so se tiščale druga druge. Zdaj pa zdaj se je kdo oglasil in izžujljal nerazumljive besede, zdaj pa zdaj se je kateri glasno zasmel, Bog ve, kaj se mu je lepega sanjalo. Morda so se mu ponujala rdeča jabolka, morda ga je pobožal in ne zlasal in mu še medenega kolača odrezal.

»Ne razgrajajte!« jih je mati nežno mirila in ogovarjala in vsa blažena je bila ob misli, da bodo kmalu prosto zadihali v domači hiši.

»Dom si bom postavil!« je Košarju pelo od vsepovsod. Pel mu je korak, odmevalo mu je od sten, mu klicalo iz žita in iz trav in mu pozvanjalo iz sončne svetlobe.

»Svoj dom si bom postavil!« je razodel slehernemu prijatelju in znancu in tiste dni se ni nič več opravičeval in niti ogovarjal ni na pritožbe in marnje gospodarja.

»Naj rentlačil, saj ne bo dolgo!« je tolažil ženo, kadar mu je potožila in so jo oblivale solze...

Čez leto dni se je Košar že preselil v svoj novi dom. To je bil zanj naj srečnejši dom. Toliko sonca še nikoli ni bilo na svetu in toliko cvetja tudi ne. V dolgi pro-

cesiji je romala Košarjeva družina in vsem je gorel ponos iz oči.

»Na svoje gremo!« je utripalo v mladih srcih.

Dolg je Košarja moril in davil, da je bilo joj. Vsa družina si je pritrgovala pri hrani in pri obleki, da je bilo za obresti in za obroke.

»Potrpimo, čez leta se bomo že kako izkopali!« je tolažila Košarica, zmerom je bila še srečna, da je v svoji hiši in da ni nikogar, ki bi smel priganjati otroke.

Tedaj pa je zavrelo po svetu in narodi so jeli krvaveti. Draginja je od minute do minute naraščala, plače so pa ostale iste. Bogatini so se založili z moko, sladkorjem, oljem in rižem. Košar se še s krompirjem ni mogel. Lezel je v nove dolgove, da je za silo ustregel lačni družini. In v novem domu se je naselila skrb, gluha tišina je bila v prostorih, v katerih se je še nedavno razlegala razposajenost in vesela pesem.

Košar je poskušal vse, da bi se izkobil iz dolgov. Vseposvobod je iskal dela v prostih urah, ni ga pa našel.

»Moka je že po osem!« je zastokala Košarica, ko so jo otroci prosili kruha.

»Moj Bog!« je izgoltal Košar, ko je videl, kako se ženi roka trese, kadar reže kruh. Zasmilili so se mu otroci in brez premisleka se je iznova zadolžil, da je vsaj moke kupil.

»Za mesec dni bo že, kar speci!« se mu je smejalo, ko so mu pripeljali moke.

»To bo kruha!« so vzklikali otroci in vsem je bilo toplo pri duši.

In tedaj se je zgodilo, da Košar niti obresti ni mogel plačati, kaj šele obroke. Opomin je sledil opominu, vsak je bil ostrejši in vsak je s še večjim strahom napolnil dom in srca.

»Moj Bog, ti se nas usmili!« je ihtela Košarica, Košar se je pa zaklepal v sobo in tuhtal, iztuhtati pa ni mogel ničesar. Strašen prepad je zijal pred njim. Že misel nanj je bila strašna.

Tiste dni si skoraj domov ni upal. Taval je po cestah in se kar opotekal. Glavni upnik mu je zagrozil s tožbo. Prosil ga je in rotil, naj počaka, pa je bila vsaka beseda odveč.

»Kaj mi mar vaša družina, sami skrbite zanjo!« se je končno zadril, ko mu je Košar omenil otroke in težave. Upnik je bil sicer oženjen, pa brez otrok.

»V teh časih pa toliko otrok, to je že bedasto, prav za prav zločinsko!« se mu je zakrohotal in ga rinil proti vratom.

»Torej kakor sem rekel! V osmih dneh plačajte polovico in pa zaostale obresti, če ne, iztožim, saj smo vknjiženi na prvem mestu!« jo mu je še zagodel, ko je Košar bil že na cesti.

V domu je bilo kot v mrtvašnici. Še otroci so molčali, kot da bi vedeli, kako je z očetom in z materjo. Še lakote niso čutili, ki se je vsak dan bolj vsiljivo oglašala. Tisto noč se je bliskalo in grmelno in dež je v curkih natepaval cesto, vrtove in polja, zbijal po strehi, da je opeka kar pozvanjala.

»Bog in sveti križ božji!« se je pokrižala Košarica in k sebi stisnila otroka, da bi se ne prestrašil in da bi ga božjast ne prijela.

»Kaj bo s tožbo?« je nenadoma vprašala, pa sama ni vedela, zakaj ji je prav ta trenutek prišla tožba na misel.

Košarja je streslo in kar zavrtelo se mu je v glavi. Zazdelo se mu je, da nekam pada, zmerom globlje in globlje in da za njim padajo otroci, pada žena.

Treščilo je nekje v bližini, se znova pobliskalo. In tedaj je razločno videl ženin zaskrbljeni obraz in njene sprašujoče oči.

»Tako so mi svetovali, naj sam prodam. Vsaj nekaj bi mi ostalo, na dražbi pa nič,« je izlocal, žena pa si je z odejo zakrila obraz in zavekala.

»Marija, pomagaj!« potem je obmolknila. V hiši je bilo tiho, zunaj pa je nabijal dež, zdaj pa zdaj se utrgal blisk, grom je stresel ozračje in hišo.

»Kar podre naj jo, saj ni več moja!« se je Košarju vgnedila misel in kar nekam vseh mu je bila.

»Ti boš že vedel, kaj je prav!« je počasi izdabila žena, ko se je ob svetlobi bliska nenadoma ozrla na moža.

»Ne kaže drugače, kupca že imam!« je komaj slišno izlocal in težki kamen se mu je odvalil od srca.

In spet je romala Košarjeva družina po prašni cesti. Na velikem vozu je bila vsa njena ropotija. Selili so se iz svojega doma v tuji, kjer bo vse mračno in pusto in koder bodo vsi vrtovi zaklenjeni, vsa drevesa prepovedana.

»Moj Bog, pa devet otrok!« je ženica zastokala ob cesti.

»Jurkovec, predsednik, ga ima na vesti!« je menil sosed, ko je voz odškripal mimo hiše.

Košar se je tisti teden postaral za dvajset let in Košarici se je glava kar čez noč pobelila.

In misel na dom je za vekomaj ugasnila.

(Nadaljevanje s strani 32.)

rad, kar objemal bi jih in poljubljal, a v šoli navadno take ljubezni ni kazal, ker bi jo otroci vzeli za potuho. Danes pa je moral tudi otrokom v šoli pokazati, da je zdaj spet dobil nazaj košček sreče, ki jo je bil izgubil z Borutom. Plevelčeva Jančka in Nežko ima zdaj doma. Sicer sinoči res nista delala drugega, ko jokala sta in hotela domov, a tudi to je Julija veselilo. Vzel ju je na kolena in ju pozibal, da sta mu v naročju zaspala. In kako nežno ju je potem nesel spat. In kako sta potem spala — prav ko dva angelčka. Spala sta tudi še danes zjutraj, ko je moral Julij v šolo. Zato je komaj čakal konca pouka, ko se bo spet lahko nemoteno povselil ob njima.

Opoldne se je gospa Milena vrtela okrog ognjišča, gospod Julij pa je imel na enem kolenu Jančka in mu pustil, da ga je vlekel za

brke, na drugem pa je zibal Nežko in ji pel, ko je potrkalo. Vstopila je Plevelka. Boječe je pozdravila, Janček in Nežka pa sta oba hkrati splezala z Julijevih kolien in stekla k materi.

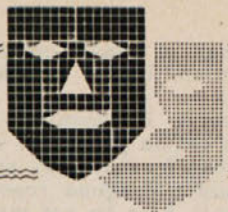
»Mama, mama,« sta jo vlekla za krilo in ji oba hotela v naročje.

»Oh, ne zamerite mi, ampak tako prazno se mi zdi doma brez tehle dveh, da sem morala priti ponju. Pa tako se mi zdi, da sem ju prodala, kot se prodajajo prašički, zato nate denar nazaj. Pa oče je bil sinoči, ko je prišel iz tovarne, tako slabe volje, da si ju nič več ne upam pri vas pustiti.«

»Saj jih imate pri vas še devet, pri nas pa nobenega,« je s solzami v očeh očitala Milena.

»Že res, gospa, a brez Jančka in Nežke nam je vsem dolgčas. Zbogom,« se je na kratko poslovila Plevelka, vzela otroka s seboj, denar pa pustila na stolu za vrati.

»Kakor vidiš, Milena, bova morala biti sama,« se je čez čas bridko nasmehnil gospod Julij, nato pa vstal, stopil po kuhinji in zažvižgal, da je potlačil solze. Milena je stopila v spalnico in na ves glas zajokala. Kosilo pa sta tisti dan pustila nedotaknjeno na ognjišču.

Skrivnost naših pustnih krink

Totem

Predpustni čas... Ni ga med nami, ki bi si ne bil vsaj v otroških letih nadel za pusta krinke.

Krinka... Čemu in od kod krinka? Odgovor na to vprašanje je na splošno neznan. Ljudje se pač za pusta našemijo, da malo ponorijo — tako je bilo vselej in tako bo nemara tudi ostalo... Ta preprosta razlaga je pa vse prej kakor točna.

Krinka je tako stara kakor človek sam. Prvobitnemu človeku ni služila in mu tudi danes ne služi za norčavo šemljenje, ampak je svetinja v njegovem poganskem bogoslužju. Izvira iz totemizma, iz vere prvobitnih narodov, da imata kak plemenski rod in kaka živalska vrsta isto poreklo, istega »prednika«. Znamenje te vere je totem, steber, ki ga od vrha do tal pokrivajo podobe »prednikov« v obliki krink. Vanjo stopi duh, demon prednika. Kdor si krinko nadene, se demon v njem utelesi, v njem oživi božanstvo, ki ga krinka ponazarja. Krinka je strahoten, skrivnosten vir demonske sile, ki prvobitnega človeka tako prevzame, da pozabi na svojo lastno osebnost.

Oblika krink je pri raznih narodih in v različnih deželah različna, kaže pa marsikdaj v krajevno in časovno silno oddaljenih primerih tudi neverjetno sorodnost.

Danes ne bomo razpravljali o krinkah, o njihovi zgodovini in njihovi globlji pomembnosti in rabi pri različnih narodih sveta in v različnih dobah. O tem bo govor v prihodnjem članku. Marsikdo se ne zaveda, da nam po primere za skrivnosti krink ni treba hoditi v daljno Japonsko, na otočje Bali ali v Mehiko.

Kdo pa prav ve, da imamo tudi Slovenci prav ime-

nitne ostanke starega šemljenja in vsaj tako zanimive krinke kakor drugi narodi?

Alpsko ozemlje je ohranilo polno ostankov starodavnih krink, ki so spomin na dobo, ko je bilo prvobitno prebivalstvo še na nizki stopnji poganske omike. Takšne ostanke dobimo tudi v drugih predelih Evrope. Pohodi na-

Belokrajinske kresnice ali »ladanjke« (Slika iz l. 1912.)

Rábolj, »zimski mož«, z gonjačem (Sv. Jurij ob Ščavnici)

šemljenih postav so se razvili zlasti v »svetih nočeh«, od svetega večera do praznika svetih Treh kraljev, ali pa so se pomaknili v čas med zimo in pomladjo, v predpust. Opis teh različnih krink in obhodov bi dal snovi za poseben spis. Naj bo njihova oblika in pomen še tako različen, s koreninami segajo v pogansko dobo. Ni čuda, če se je krščanska cerkev v prvih stoletjih misijonskega dela po evropskih deželah tako ostro obračala proti krinkam in šemljenju: sv. Avguštin je nastopil proti njim, sv. Elegij (umrl 659) je obsojal krinke »v telečji in jelenji podobi«, trullanska sinoda (692) je prepovedala sleherno šemljenje. S slovenskega ozemlja imamo celo iz 1631 tak glas proti pustnim norčijam. Nastopili so proti njim v Ljubljani jezuiti, ki so v cerkvi uprizorili predstavo proti šemljenju; učinek je bil močan, pobožne so s tem odvrnili od takih norčij, šeme same pa pretresli (»Calcar fuit ad proscibenda ab urbe Bacchanalia excitata in Templo machina, quae et pios detinuit orationi intentos, et Bacchantes reddidit attonitos.« Historia annua Collegii Societatis Jesu Labaci, str. 128.) Kljub temu so krinke ostale, šemljenje ni izginilo. Ob krščanstvu so stari poganski običaji žilavo vztrajali. Popustili so tu in tam, omilili svoj vražsti poganski značaj, se v redkih primerih celo prilagodili krščanstvu (prim. pojav sv. Miklavža in zlasti parkeljna!), v glavnem pa so ostali. Moderna civilizacija jih neusmiljeno iztreblja; ne nastopa sicer naravnost proti njim, le tla jim izpodmika... Kljub temu se ravno v alpskih predelih še trdno upirajo. Tod žive še danes obhodi v »svetih nočeh« in v predpustnem času, prepletajo se med seboj predstave o Pehtri ali Pehtribabi, o krščanskem Miklavžu in poganskem božičnjaku, o poganskem divjem možu in srednjeveškem hudiču (parkeljnu).

Praden preidem na same krinke na slovenskem ozemlju, naj omenim zanimivi pojav Tatmanov. »Tatman« je po svojem današnjem slovenskem pomenu »strašilo na polju«. Beseda izvira iz nemščine, svn. tatteren = zittern, tresti se. Po mnenju raziskovalcev (Webinger, Der Tattermann, Wiener Zeitschrift für Volkskunde, 1926, 4-5) je »tatman« prvotno podoba demona, ki prinaša mrzlico (treslico), in demona idiotije; tatman pa je tudi podoba vodnega demona pri hišnem studencu (der prunne tat-

Pohod kórantov

tert — studenec čofotá). Na Zgornjem Koroškem dobimo pri hišnih studencilih lesen steber, ki ga krasí na vrhu iz lesa izrezljana spaka. Ta spaka je dobila v dobah turških vpadov podobo Turka. Nemški raziskovalci vidijo v pojavu »Tattermanna« germansko dediščino. Ker pa jo najdemo večidel na narodnostno mešanem ozemlju, bi ga bilo treba raziskati tudi z naše strani. Dejstvo je vsekakor, da je izraz »tatrman« na Slovenskem splošno znan. Prvotni pomen se je izgubil, ostal je samo pomen strašila, tepčka. — Mimogrede pa naj še omenim, da je »tattermann« (tudi »Dattermann«) v nemščini tudi oznaka za lutko (Hugo von Trimberg v poučnem eposu »Der Renner« iz 1500). Morda se dá tudi naš »tatrman« tolmačiti v tej zvezi.

*

Na slovenskih tleh so se pomaknili našemljeni obhodi brez izjeme v pustni čas, ki pomenja prav za prav čas med zimo in pomladjo. Boj med zimo in pomladjo in zmaga pomladi je dramatično jedro vseh teh pri nas ohranjenih običajev, ki se jim pridružujejo nekateri svatovski običaji; le-ti pa po navadi tako ali tako sovpadajo v isto dobo. Žal, so se ohranili okrinkani običaji le v vzhodnih predelih našega ozemlja, v štajersko-panonskem in v belokranjskem območju.

Bogata je galerija okrinkanih figur, ki smo jih tako spoznali.

Štajerski »zimski mož« je rábolj ali v drugi obliki medved. Obe obliki predstavljata masko zimskega demona. Po zunanjščini jima je dokaj podoben kožuhar. Rabolj je ves v slamo zavit in je še v prejšnjem stoletju izvajal pantomimični boj z Zelenim Jurijem, v katerem je naposled podlegel. Danes sta rabolj in medved le še zgolj maskari. Demonski pomen je izginil, ostala je samo »preobleka«, ki hoče predstavljati smešno žival in nič drugega. Zato imata ob sebi tudi gonjača, ki ju čisto realistično vodi na verižici.

Kožuharja dobimo kot »orača« v zanimivem prizoru oračev. »Oranje« je prastar indoevropski običaj, ki meri ali na plodnost ali na varstvo pred zimskimi demoni ali na kak pravni običaj (oboránje zemljišča!). Danes so prleški orači del pustnih običajev in kažejo prvotni plodnostni namen. Oralo vlečejo štirje z dolgimi trakovi do-

cela maskirani »konji«. Goni jih »gúnjač« ali »pókač«, ki vpije:

Düjo! Düjo! Düjo! Döp!

Mi van (= vam) orjemo za debelo repo!

Ka (= da) bi imeli tak debelo repo kak tikvi (= buče)!

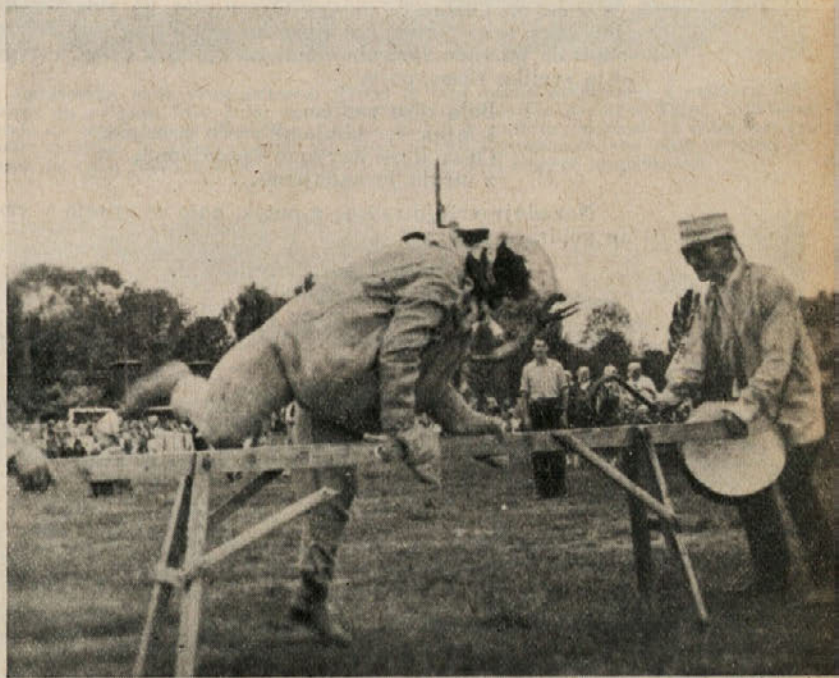
Na oralu je odrček, na njem smrečica s pisanimi trakovjem in brezica z rdečim trakovjem; pri inačici pa stoji na odrčku živ par, fant in dekle, ki med vožnjo na odrčku plešeta. Za ročici pri oralu držita dva kožuharja. Ob skupini hodi v žensko preoblečen moški, »jajčnica«, ki pobira darí: »Dajte nan (= nam) debele jajca, debele klobase, meso pa krofle (= krofe), gibance, kvassenice, krapee!« Zraven stopa včasih tudi »maskara s kórbecom (= košarico)«, v kateri ima pleve, ki jih trosi, kakor bi sejala: »Repo sejan (= sejem), debelo repo van sejan!«

Posebnost štajersko-panonskih pustnih pohodov so kurenti, »kórantí«. Korant je brez dvoma najpošastnejša maska na našem ozemlju. Ogromna krinka je celoglavna, deloma kožuhovinasta, vsekdar pa opremljena s krokodilu podobnim gobcem. Korant nosi okrog pasu navezane kravje zvonce, v roki pa težko gorjačo. Bistveno važno je za pohod korantov, da uganjajo silen trušč. Pradavni smisel te maske je morda odganjanje zimskih demonov ali pa prebujanje speče narave k pomladi. Režiser France Žižek mi je pravil, da izvaja kórantova maska še danes svoj demonski čar. Fant, ki si natakne korantovo preobleko, pozabi na svojo osebnost, prevzame ga neka tuja sila, da začne noreti, skakati in razsajati. Zato je varnostna oblast kórantove večidel preganjala in s tem tudi skoraj — zatrla. Na drugi strani je kajpak zanimivo, da se je prosvetna oblast iz folklornih ozirov trudila, da jih — ohrani...

Ob korantih srečujemo na pusta tudi parkeljna (zlodeja, »stajflna«). Od kod se je ta srednjeveška figura pridružila starim demonskim maskam, bo treba šele ugotoviti.

Iz uvodnih izvajanj je razumljivo, da tvorijo velik del starih poganskih krink ravno živalske krinke.

Naj omenim najprej »košúto«. O tej »maskari« mi je pravila moja mati, da jo je videla v svoji otroški dobi (v 70. letih prejšnjega stoletja) v svoji rojstni fari v Jurklostru. Danes je tam nihče več ne pozna. G. France

Medved z gonjačem

Kórantski sprevod.

Marolt mi je vedel povedati, da so poznali »košuto« tudi na Dolenjskem. »Košuta« je imela strašno živalsko glavo in je odpirala in zapirala gobec.

Živalska preobleka velike oblike je »velika rüsa« v štajersko-panonskem predelu (»kamela« na Dolenjskem, »gambela« v Suhi krajini, »brna« na Gorenjskem). »Velika rüsa« predstavlja konja. »Spoder (= spodaj) pod ponjavo sta dva čeha (= fanta) skrita, eden drži metlo, to je rep, ti drugi pa drog pa pisker gor, to je glava konja; en čeh pa toto strašilo na štriki okoli guni (= goni) ... Lan se (= sem) v Ovsenjakovcih vida (= videl) tako veko (= veliko) rüso, ka je tak nevarno gobec odpirala pa vodo špricala v lidi (= ljudi) ...« Oni, ki vodijo »veliko rüso«, pojo:

Belo rüso vodimo,
konjon (= konjem) srečo prosimo.
Ovsa ji ne davlemo (= dajemo),
z megljo jo napajamo...

Nazadnje vržejo »rüso« v potok, nato se vrnejo v vas in pobirajo dári:

Smo rüso v vodo stirali,
konjon srečo sprosili.
Zaj (= zdaj) bomo pobirali,
ka mo žmetno (= težko) nosili.

Orači.

Inačica »velike rüse« je »mala rüsa« ali »skomrda«. Po glavi je podobna kozi. »Jezdec« jo ima pritrjeno na sebi. Ob »mali rüsi« pojo:

Malo rüso vodimo,
kravan (= kravam) srečo nosimo.
Po celi vesi hodimo
pa si kroflov prosimo.

Namen teh »živalí« je, da žro hude sanje...

Živalske maske so po svojem izvoru tudi štajersko-panonski »piceki« ali »kokótiči«.

Naj navedem v vrsti štajerskih in panonskih mask naposled še pomladanske kolednike »plesáče« s svojevrstnimi pokrivali. — Bolj pustna domisljica kakor pa starodavna maska je »mož z babo«; ena oseba je tako maskirana, ko da nosi ženska moškega štiporamo.

Če imamo v zgornjih primerih opraviti z motivi in oblikami, ki se takšne ali drugačne pojavljajo tudi v sosednjih predelih ali splošno v indoevropskem območju, če ne celo v mnogih prvobitnih kulturah naše zemlje, pa sta belokranjski maski Zelenega Jurija in krésnice tipično in pristno slovenski. Francetu Maroltu gre zasluga, da je prvi z znanstveno kritično metodo razbral bistvo Zelenega Jurija (Tri obredja iz Bele Krajine. Slovenske narodoslovne študije II. Ljubljana 1936) in ga v pristnih oblikah tudi oživil.

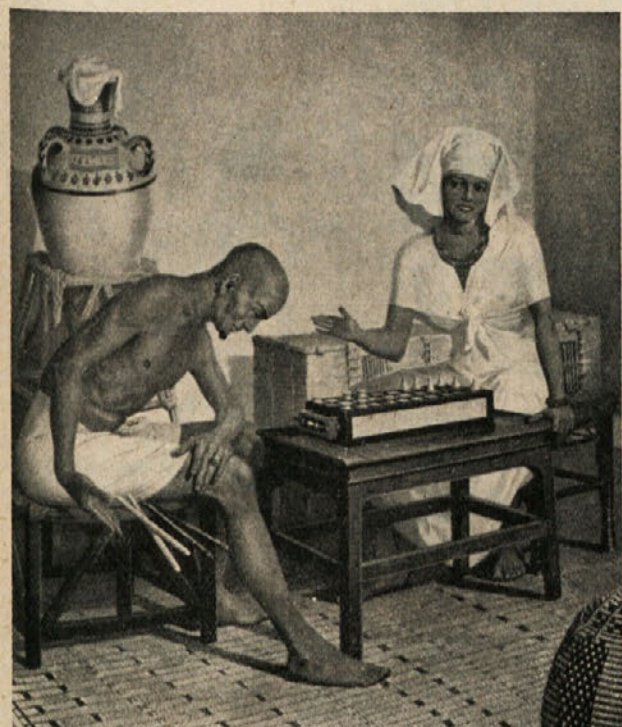
Zeleni Jurij, povsem v zelenje oviti deček, je maska, ki predstavlja svojsko obliko sicer tudi drugod razširjenega drevesnega kulta, ki pa maske v tej obliki nikjer drugod ni ustvaril.

Krésnice (ali »ládánjke«) hodijo pét k vsaki hiši v vasi, ko se vračajo od kresa. Spremlja jih fant, ki piska in pobira darove. Tudi krésnice so »maskirane«; péčo imajo po keltsko tako zavezano, da obraza ni nič videti.

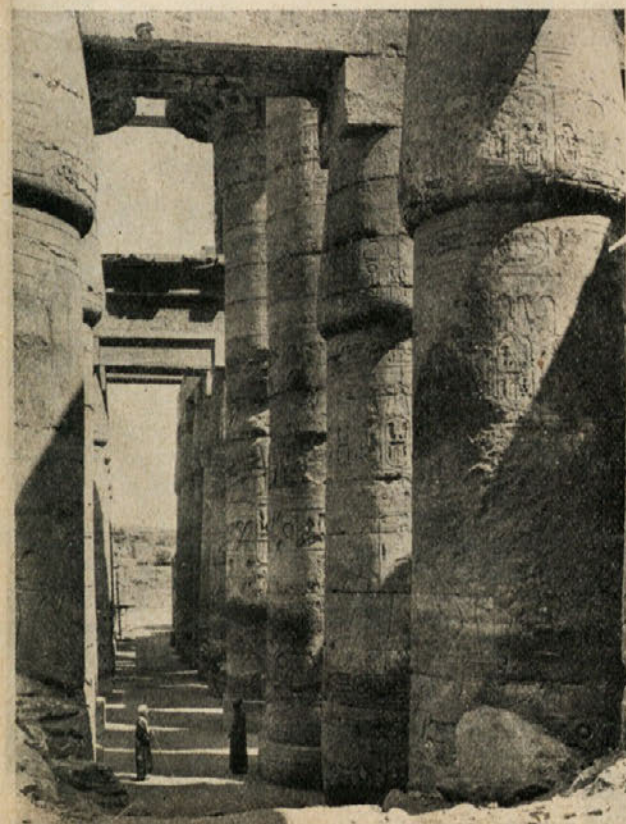
Raziskavanja o slovenskih maskah so šele na začetku (poleg Fr. Marolta je pisal o njih le še B. Orel v »Etnologu« XIII, 1940). Ze ob samem gradivu, ki čaka še mnogo marljivih raziskovalcev (Institut za glasbeno folkloro, ki ga vodi France Marolt, ima lepo zbirko fotografskih posnetkov, izmed katerih so vzete tudi naše slike), pa lahko rečemo, da imamo tudi Slovenci lepo vrsto izredno zanimivih mask, ki nas spominjajo na našo pogansko dobo.

Slike o starem

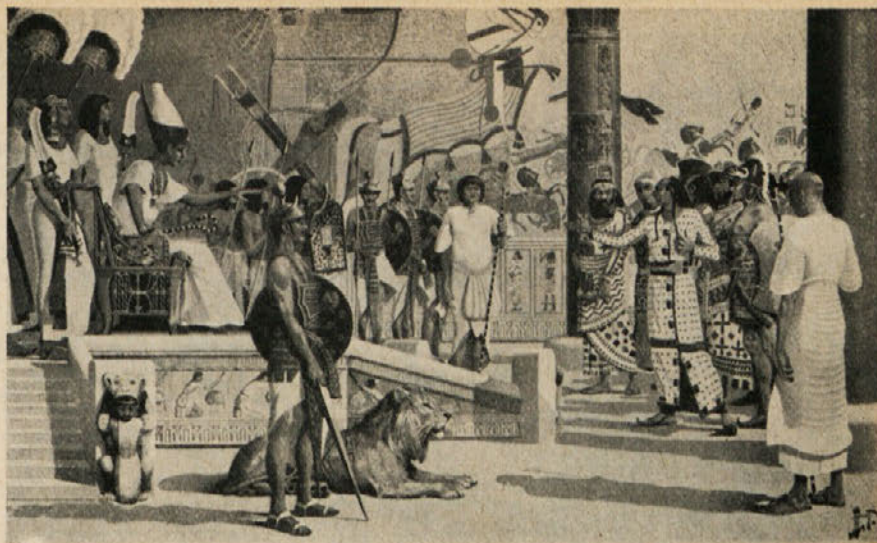
EGIPTU

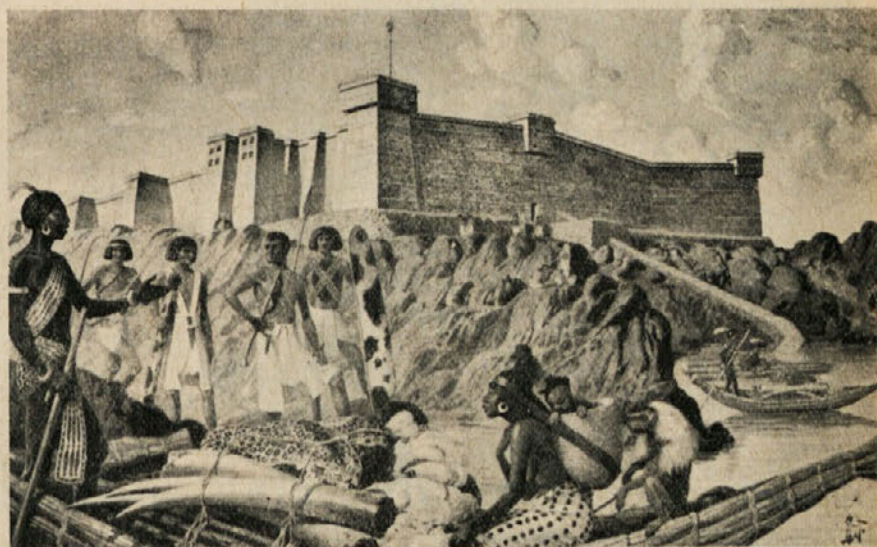
Domače življenje povprečnega starega Egipčana je bilo preprosto, kakor je bilo preprosto njegovo stanovanje, obleka in razvedrila. Najpriljubljenejša zabava zlasti v uradniških krogih so bile različne, šahu podobne igre, med njimi zlasti ta, ki jo vidimo na sliki in se imenuje »senit«. Zanimive na sliki (iz 1500—1400 pred Kr.) so razne podrobnosti glede obleke in stanovanjske opreme.

Ostanki največjega staroegiptovskega svetišča pri Tebah nam dajejo slutiti veličino egiptovskega stavbarstva. Podporniki, ki jih vidimo na sliki, so visoki okoli 20 metrov. Preklade vrh stebrov so tako velike, da lahko stoji na vsaki po 100 vojakov. Kako so Egipčani te ogromne kamenite sklade prenašali in postavljali, je pač še vedno uganka.

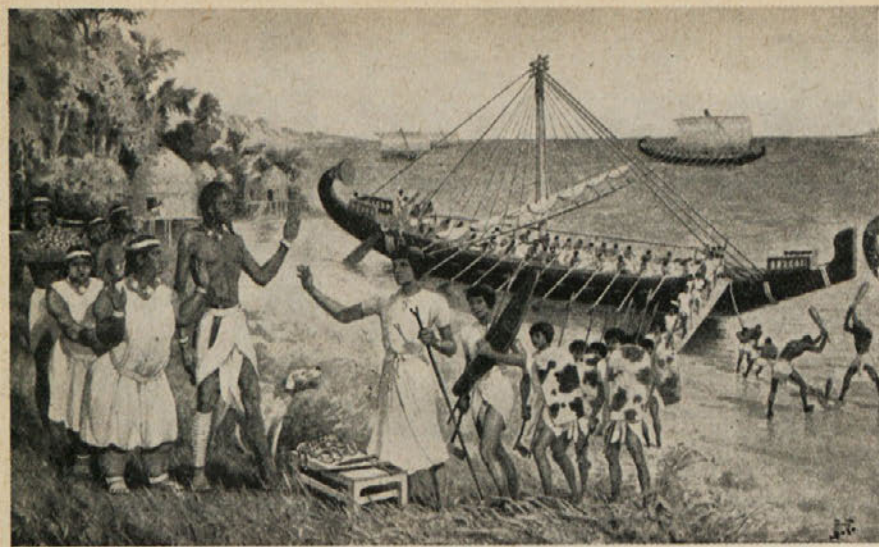
Ramzes Veliki, ki je vladal od leta 1298 do 1232, je bil najmočnejši egiptovski vladar, kateremu so bili podložni in so ga prihajala prositi za mir različna puščavska, azijska plemena, med njimi, kakor vidimo na sliki, odposlanci Hetitov, poznejših gospodarjev Egipta. V Ramzesovi telesni straži so poleg domačinov služili še najemniki s Sardinije, Sicilije in drugih dežel ob Sredozemskem morju.

Egiptovska meja proti notranji Afriki je bila močno zavarovana z velikimi trdnjavami ob gornjem toku Nila, edine naravne poti iz osrčja Afrike v Egipt. Trdnjave so stale na vojaško ugodnih točkah; obdane so bile z visokim, ponekod do osem metrov debelim zidovjem iz opeke, posadke v njih so natančno preiskovale vse ladje in čolne, ki so pluli po reki. Priseljevanje zamorcev v Egipt je bilo namreč prepovedano.

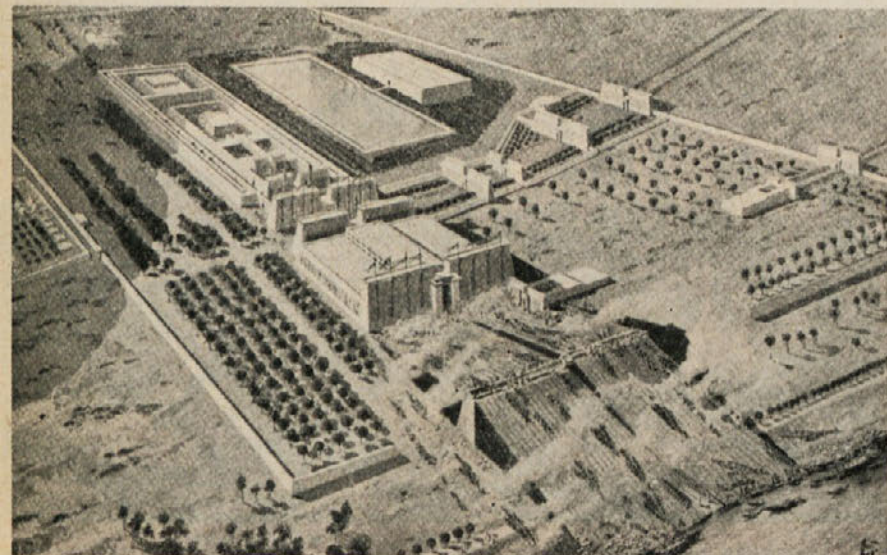
O obsežnosti egiptovskih grobišč z najrazličnejšimi vrstami grobov in grobnic nas pouči pogled z vrha najvišje, Keopsove piramide pri Gizehu. Kjer si je postavil svoje poslednje bivališče faraon, tam so hoteli biti pokopani tudi vsi njegovi sorodniki, prijatelji in višji uradniki. Zato so nastajala okoli kraljevih grobov prava mrliška mesta z ulicami in cestami.

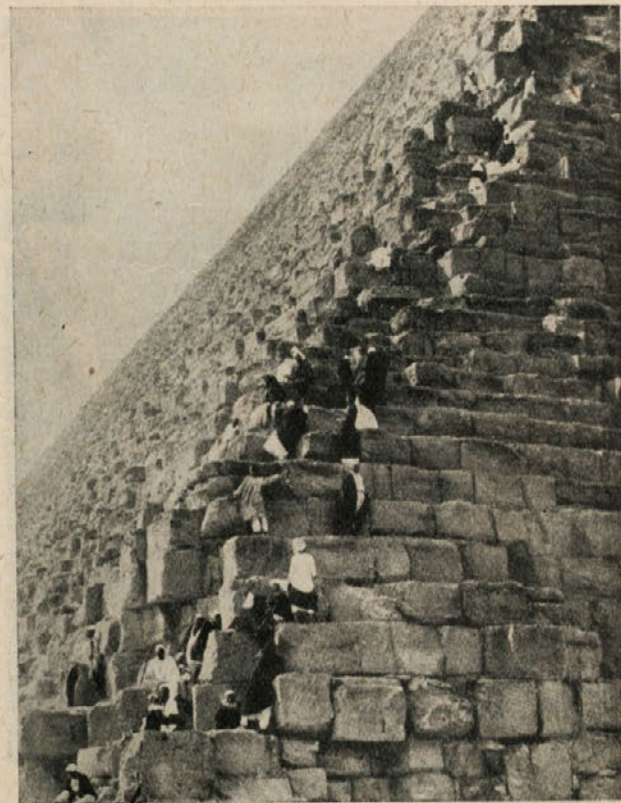
Trgovske in druge zveze med Egiptom ter drugimi deželami so bile žive in obsežne. V petnajstem stoletju pred Kr. je kraljica Hat-shepsud poslala prvo pomorsko odpravo v deželo Punt ob somalski obali, da bi od ondod dobila sadike mire za vrt boga Amuna. Slika nam kaže sprejem egiptovskega oboroženega poslanstva, ki je priplulo na velikih ladjah, ter svojevrstna bivališča prebivalcev v tej pravljni deželi.

Največji arhitekt v starem Egiptu je bil I-em-hotep, dvorni stavbenik kralja Džoseja (2780–2762 pred Kr.). Stavbenik razlaga faraonu dela za kraljevo piramido pri Saqqari. Piramida v stopnjah je izum tega velikega arhitekta, ki je bil poleg tega še naravoslovec, duhovnik, čarovnik, pisatelj in pesnik pregovorov. Pet in dvajset let po smrti so ga razglasili za boga, ki ga poznamo še danes pod grškim imenom Ashlepios. Arhitekt nosi na sliki obleko iz leopardove kože, do katere so imeli pravico nekateri vodilni stanovi, na primer duhovniki.

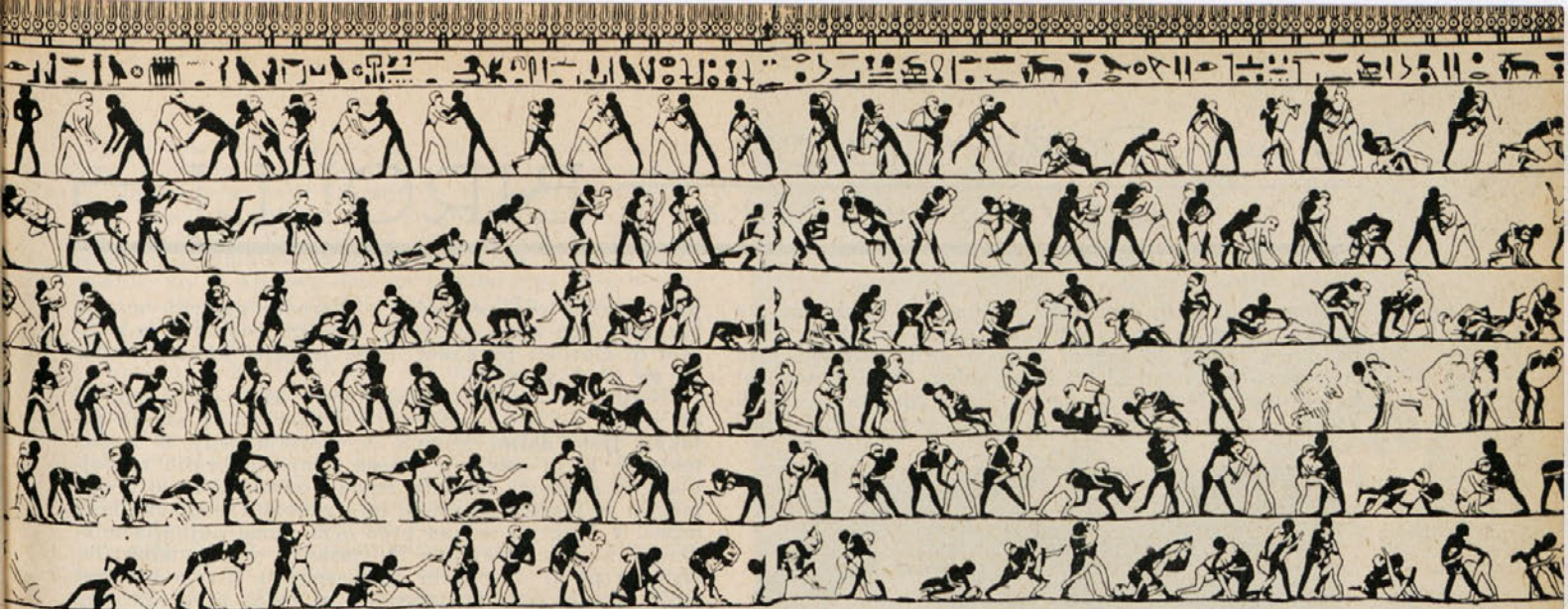
Največje svetišče, ki ga je kdaj postavila človeška roka, je Amunov tempelj v Karnaku. Delali so vsega okrog 2000 let, zadnje dodatke je dobilo tik pred Kristusovim rojstvom. Osrednji prostor v svetišču, ki ga je podpiralo 134 ogromnih stebrov, je tolik, da bi vanj zlahka spravili n. pr. vso pariško stolnico, od temeljev do streh.

2.300.000 kamenitih kvadrov sestavlja največjo egiptovsko piramido, najznačilnejši spomenik staroegiptovskega stavbarstva. Njeno stopnjasto obliko je zamislil I-em-hotep, ki je s svojim delom dal neizbrisljivo znamenje egiptovskemu stavbarstvu, umetnosti in znanosti. Kamenje za piramido so dobivali v pogorju Moqqatam. Iz razmerja med kamni in med ljudmi je razvidno, da vzpon na piramido ni prav lahek. Kako težavno je bilo šele zidanje!

Straža, ki stoji na mestu pet in štirideset stoletij, je molčeča velika sfinga in tri največjih egiptovskih piramidah, izklesana je iz žive skale. Pred njenimi kamniti očmi se je razvijala vsa burna in veličastna zgodovina doline Nila, ene najstarejših zibel človeške omike.

Film, star kakih 4000 let, bi lahko imenovali gornji čudovito natančni prikaz staro-egiptovske rokoborbe, ki je spadala med najprijubljenejše telesne vaje in športne prireditve v dolini Nila. Ta film o rokoborbi so našli v mrliški kapeli med grobovi pri Beni Hasanu. Nad vse zanimivi so prijemi in drže v tem športnem boju. Slikar je poskrbel, da je vse kar se da razločno, tako da je risal enega borilca kot zamorca, drugega kot belokožca. Sportniki bodo na tem filmu lahko ugotovili precej znanih, a tudi dokaj neznanih gibov in prijemov.

Pisarji v starem Egiptu so bili zelo važen in potreben stan, kar je spričo velike birokratizacije vsega egiptovskega življenja razumljivo. Vzgajali so jih v posebnih šolah. Prizor iz take šole vidimo na gornji sliki. Egiptovski pisarji so delali sede na tleh. Pisali so od desne na levo in od zgoraj navzdol s tankim čopičem na zvitke iz papirusovega ličja. Pisali so s črno in rdečo barvo, ki so jo pripravljali sproti. Zvitke so vezali v snopečice in jih spravljali v torbe. Vsak pisar je okoli vratu nosil pečat z imenom svojega gospodarja. S pečatom je podpisoval listine.

Konec starega Egipta in njegove prave slave kaže prizor na desni, ko se egiptovska kraljica Amun-dyehet v vsem svojem sijaju klanja pred asirskim kraljem Esarhad-donom, ki je leta 670 pred Kr. vdrl v Egipt in ga podjarmil. Leta 525 je Egipt prišel pod oblast Perzijcev, 332 pod Aleksandra Velikega, ki mu je za oblastnika postavil grškega generala Ptolemeja, utemeljitelja nove grško-egiptovske vladarske rodbine, katere zadnja — in zadnja egiptovska kraljica — je bila Kleopatra.

Nakit egiptovske princese je bil sijajen in popoln, da bi jo zanj zavidala sleherna sodobna milijonarka. Posodice za mazila in barve iz brušenega obsidiana in iz zlata, držala iz ebevine, zrcalo iz brušenega srebra z zlatim držajem, okrašenim z elektronom, lapisom lazuli, čudovito brušeni dragulji, neprekosljivo izdelane zapestnice iz ametistov, turkizov, zlata, karneolov. Niti sodobna draguljarska in zlatarska umetnost se ne more ponašati z dragotinami, kakor jih je nudila kneginja Sit-Hathor-Yunet v letih 1890 do 1840 pred Kristusom.

Nemara si misli študentka umetnostne zgodovine, ko prvokrat posluša predavanje o umetnosti: Moja sreča bo doma poslej le v tem zornem svetu skrivnosti in čudežev — toda rad bi bil tedaj poleg, da bi ji povedal kaj drugega. Na pr.: da bo verjetno kdaj postala tudi kritik — dober ali slab — in da se ji bo nekoč odprl

G. Birolla: Pot v snegu.

svet, ki bo imel z rajskimi vrtovi njenih prvih sanj ravno toliko skupnega kakor osuplost popotnika, ki je zadremal v oazi pa se je prebudil sredi puščave. Rekli boste, že zopet pretirava! — Toda le ostanimo pri puščavi. Koliko je v letu veselih ali dolgočasnih dni? Rekli boste: več je dolgočasnih. In dvakrat toliko pustih dni je odmerjenih tistemu, ki se bavi »kritično« z umetnostjo. Vedno iste umetnostne razstave, kjer razstavljajo le »genialni« ljudje! Vse je nebotično, ideje, platno, mavec, želja po prodaji, intrige, prijateljstvo, nevoščljivost. Tod je zatohlo od neizpoljenih načrtov, brezupnega iskanja, prezgodnjega obupa. Tisti zublji lepote, ki tu in tam vzplamte, v mračnem svetu naše umetnosti to žalostno stanje le še podprijajo: po njihovi svetlobi je tema še gostejša. In vendar, če bi me nadebudna študentka vprašala, ali bi menjal — namreč poklic, bi ji od srca zaupal, da nikoli. In sicer samo zaradi enega samega svetlega plamena lepote ne. Vešča, ki beži k svetlobi? Morda. Toda kdor je že kdaj stal

G. Birolla: Sv. Trije kralji.

pred Groharjevo pomladjo v Narodni galeriji, me bo razumel. Eno samo doživetje, en sam pogled v čudoviti svet in človeku je, kakor da se je napil hašiša. Nikdar ga ne more pozabiti.

Nikdar ne bom pozabil doživetja, ki se mi je odkrilo ob slikah Gvidona Birolle. Kakor da se me je dotaknil ljub, daljni spomin iz otroških sanj. O dušici majceni, ki ni mogla v nebesa, o njenih bratih razbojnikih, o studencu, ki teče izpod košcene gore, o desetnici, ki je morala po svetu, in o silnem Trdoglavu »brez duše«. V hipu mi je bila pred očmi zame najlepša mladinska knjiga: Pravljičice Milčinskega, kongenialno ilustrirana po G. Birolli in M. Gaspariju. Tu je bil svet mojih prvih globljih spoznanj in moje prvo srečanje s pravo umetnostjo.

Hvaležen sem M. Gaspariju, ki me je seznanil s tovarišem skupnega dela te prelepe knjige. G. Birolla napravi vtis izrednega človeka. Toda ne kot slikar, kakor jih vidite v Ljubljani polno. Izrednost je prav v tem, da občutiš ob njem nekaj, kar je prav gotovo genialna osebnost, toda brez slikarskega »poklica«. Poklic je namreč silna stvar in mora zapustiti sledove,

G. Birolla: K maši.

bodisi v značaju ali celo zunanosti človeka. In če si predstavljam naše slikarje nekoliko površne, slavoželjne, skratka »od poklica«, ni na osebnosti našega mojstra o taki patini sledu. Neka domačnost, prisrčnost, odkritosrčna človečnost veje od tega umetnika in pa tista čudovita zavest, da slikar nespremenljivo trdno ve, kaj hoče od življenja in umetnosti. Morda izvira ta trdnost tudi od tod, da se slikarju ni bilo treba v življenju pehati za umetniško slavo in kruhom. Njegovi nazori o umetnosti bi se dali strniti v en sam stavek, namreč da mora biti umetnost vedno nekaj več kakor pa goló posnemanje narave. Jasno leže pred njim spomini na prvo pot do umetnosti. Njegova mati je slikala in ga je že kot otroka navajala k risanju. Glavno razodetje pa mu je bila kot otroku preselitev iz Triesta v Škofjo Loko. Tu se mu je odprl pravljico lepi svet starega mesta, slikovite panorame planin, mehkebe krajine. In v resnici, če mu je kateri kraj naše lepote bil v stanu dati zvrhano mero lepote, potem je bila to prav Škofja Loka in okolica. Pomislimo, kako so tja romali naši impresionisti.

Leta, ko je z vsem mladeniškim ognjem in navdušenjem sprejemal umetnostne vtise in jih preoblikoval

v prva dela opojne lepote in čudovite poezije, je preživel z Ivanom Groharjem. Bila so to, če se ne motim, tri kratka leta, kajti kasneje je življenjska pot umetnika popeljala do drugačne življenjske naloge. Iz tega časa je večina slikarjevega dela. Čudim se, kako je mogla naša umetnostna zgodovina in esejistika iti mimo Birolle, ko je njegovo delo za podobo tega časa vendar bistvene važnosti. Kajti nihče iz tega umetnostnega rodu ni zajel razpoložena dobe do tako prepričljive, da naravnost pretresljive podobe. Ko gledam »Harfista«, ki je eno prvih Birollovih del, me razpoloženje, ki ga podoba intenzivno izžareva, nujno spominja na delo Ivana Cankarja. Kar je pisatelj izrazil z ritmom dikcije, s tonom miselne povezanosti, je slikar kongenialno povedal z opojno zastrtostjo barve, krajino in ritmično razvrstitvijo oseb. Neka silovita otožnost in hrepenenje po boljšem svetu, mehka zasanjanost, nedoločene slutnje gorja, ki je kmalu zadobilo svoj pravi obraz v vojnih grozotah, skratka značilno razpoloženje ob koncu stoletja veje iz te podobe. Toda naposled je mnogo mnogo del tega časa uglašeni na isti ton, vendar jim danes poza in neiskreno samoopazovanje jemlje umetnostno vrednost. Birollova slika pa je zajeta iz praglobočin človeškega srca, je pretresljiva iskrena podoba časa, zgovorna prav tako kakor najboljše novele I. Cankarja. Nekaj več, kakor golo posnemanje narave, mora biti

G. Birolla: Harfist.

srednjeveško mesto, razvaline gradu, stari mlin, žaga, vse obstoji v realnosti, slikar nam o tem svetu le po svoje pripoveduje. Kako visoko nad posnemanjem narave je ta umetnost in vendar kako do jedra je sleherna podoba iskrena resnica. Kako čudovito ume slikar povezati človeka v ta pravljичni krog. Sveti Trije kralji gazijo vsi prezeblji sneg, v ozadju živi zimsko življenje vas. Trije pobiči, vsak doživlja okolico na svoj način, drugače zopet se izživlja ozadje, in vendar je slika ena sama podoba polnega doživetja zimske melanholiije, zasanjanosti, tišine. Čutiš vlažno jutro podobe »Jutro«. Megle, ki se valijo nad mlinskim jezum, stavec, ki se je ozrl skozi okno, petelinje petje — vse to je izgubilo videz, da obstoji le v slikarski resničnosti. Odprlo se je okence v vesoljstvo narave, do nas je zavel dih rojstva mokrotnega dne. V zavetje starega, razpadlega gradu so se zatekli begunci. Ljudje in živali. Pretresljiva pravljica! Široko mrzlo čelo sneženih gora, nad njimi vlažno, oblačno nebo, v zatišju zidov, ki se že povračajo nazaj v večni krogotok narave, skupina usmiljenja vrednih človeških bitij — ena sama bridka podoba človeškega gorja.

In vse to življenje, zajeto v širinah in globinah, kakor jih ni dano izmeriti vsakemu umetniku, je prelihljivo v to čudovito umetnostno podobo Gvidon Birolla. In kar je še znamenito. Po večdesetletnem odmoru slikar vnovič slika. Skrivnostna sila umetnostnega ustvarjanja se je prebudila, da dovrši delo, ki je umetniku po usodi naročeno in namenjeno. Tebi, študentka umetnostne zgodovine, pa povem z neznanskim veseljem v srcu: Birollove slike, ki nastajajo danes, niso prav nič slabše od onih ob koncu stoletja. Nasprotno!

G. Birolla: Jutro.

G. Birolla: Pesem.

umetnost. To je umetnikova maksima, ki jo je uresničil do poslednje pojmovne prvine. Birollov umetnostni svet je pravljica. Pravljica, ki jo človek z neznansko dobrim srcem in nežno dušo pripoveduje dobrim ljudem. Nekoč je bil majski večer, opojno lep. Prišel je stavec, harfist in na pobočju nad zasanjano vasico zaigral pesem, kakor jo znajo igrati le berači in brezdomci. Štirje poslušalci, štiri usode, štiri pesmi. Mislite, da se o krajini ne da pripovedovati pravljice? Birolla jo pozna, naslikal jo je v »Gorajtih«. Nežno, zasanjano, toda prepričljivo do vrednostne meje tiste pesmi, ki jo je s »Pomladjo« zapel slikar-poet Ivan Grohar. V globokem zimskem snegu dremlje staro mesto. Stari napušč, portali, ozke sanjave ulice, topla barva starega lesa preprostih hišic, vse to je prizorišče, kjer se gode te čudovite zgodbe polne večnostne poezije: Nekoč je bilo... In vendar, ali ni v vsaki pravljici jedro resnice? — Velika resničnost je doma v svetu Birollove umetnosti. In tu je vrela tiste nedopovedljive sugestivnosti, ki zajame človeka ob njegovih podobah. Tu ni sledu o maniri, ne o ponavljanju, ne o pripovedovanju »iz glave«. Vse, kar genialna osebnost slikarjeva strne v umetnostno obliko, dejansko obstoji. Stare kmečke hiše, nedopovedljive domačnosti in lepote, strmi pogledi na

Iz mamičine stare obleke ali kostima

1. Topla šolska obleka za osemletno deklico. Prednjik ima dve globoki gubi, ki sta deloma zašiti.
2. Obleka za šestletnega dečka iz lahkega temnorjavega blaga. Bluza je okrašena z dvema progama robčkov, hlačke so pripete na bluzo.
3. Sportna obleka iz sivega gabardina, primerna za šest- do osemletnega dečka. Jopico lahko nosi pozimi k smučarskim hlačam.
4. Praznična obleka za dvanajsetletno deklico ima drobno nagubano krilce. Tudi oplečnik ima počez položene

gube. Rabimo lahko kako volneno blago v živordecih, modri ali svetlozeleni barvi.

5. Sportni suknjič brez ovratnika za dvanajsetletnega dečka. Hlače so lahko iz istega blaga, še bolj praktično pa je, če so iz temnejšega enobarvnega blaga.

6. Ljubka šolska obleka iz temnomodrega in rdečega karirastega barhenta se zapenja spredaj po sredi z rdečo kosčeno patentno zadrگو. Krilo je krojeno rahlo zvončasto in ima spredaj po sredi globoko gubo.

7. Šolska obleka za desetletnega dečka iz temnorjavega volnena blaga. Bluza ima ozek dežji ovratnik in štiri velike našite žepe. Pod pasom je prerezana, tako da pada život malo ohlapno. Hlačke so lahko iz drugega blaga, da se le barve skladajo.

KUHINJA

Domači zajec. Kadar je splošno pomanjkanje drugega mesa, nam je domači zajec tudi dobrodošel. Nekateri ne marajo mesa domačega zajca, ker je nekam sladko. Ta sladki okus se popravi, če meso malo bolj osolimo in ga natremo z limonovim sokom. Če pa pripravimo zajca v ostri omaki, se pa ta sladkoba sploh popolnoma izgubi. Prinašamo nekaj nasvetov, kako pripravimo meso domačega zajca čim okusneje:

Zajec, pečen na ogrski način. Nasoljen hrbet in zadnje dele domačega zajca po možnosti nabodemo z malo prekajene slanine in narahlo posipljemo s papriko. V mastno ponev damo narezane čebule, na katero položimo zajca in ga pečemo eno uro pri dobrem ognju. Nato polijemo meso s kisló smetano, ki smo si jo pripravili, če pa te nimamo, pa z razredčeno »suho smetano«, ki jo dobimo na trgu pri sirarju. Pustimo, da omaka prevre, pečenko dajemo na mizo zelo vročo. Zraven damo krompirjevo polento.

Preprosto perilo za naše najmlajše

1. Ljubek predpasnik iz svetlomodrega karirastega blaga je obrobljen z živordecim trakom. Zapenja se na hrbtu.
2. Bela nočna srajčka za petletnega dečka je okrašena spredaj, ob ovratničku in na žepku z našitim pisanim robom.
3. Spalna obleka za osemletno deklico je iz svetlomodrega pralnega blaga. Ovratniček, zapestniki, žepki in rob na hlačah so beli ali svetlorožnati.
4. Praktičen predpasniček za malo šolarko iz živopisanega katuna ima temnomoder šal-ovratnik. Pas se zavazuje na hrbtu.
5. Preprosta pidžama iz živomodrega pralnega blaga za šestletnega dečka, je okrašena z belimi ali rdečimi robovi.
6. Majhna kombineža iz svetlorožnate pralne svile za petletno deklico. Obrobljena je s preprostimi belimi šipkami.
7. Hlačna kombineža za večje deklice je zadaj v pasu prerezana in se zapenja z gumbi.
8. Bela dnevna srajčka brez ovratnika za osemletnega dečka ima kratke rokave in na prednjiku skupino robčkov. Lahko jo sesijete tudi z ovratnikom in dolgimi rokavi.

Kako oblačimo mlade deklice

Nič ni bolj smešnega ko mlado dekle, ki je oblečeno preveč damsko. Prav v Ljubljani lahko vidite povsod petnajst-, šestnajst- ali osemnajstletne punčke, ki so oblečene po najnovejši modi, s čevlji, ki imajo pretirano visoke pete (v katerih še hoditi ne znajo!) in z nad vse umetno počesanimi ter zavitimimi kodri, ki imajo le malokdaj še naravno barvo. Da ima vsaka taka »damec« žele celo vrsto vseh najnovejših lepinskih pripomočkov, od temnovijoličastega laka za nohte pa do barvila za trepalnice in obrvi, ni treba še posebej omeniti. Nemara so tega krive tudi matere same, ki kar ne morejo pričakati, da bi njihova princeska zrastle in da bi se že lahko postavljale z odraslo hčerko. Skoda je teh let od petnajst do dvajset, saj se ne vrnejo nikdar več: toalete, visoke pete in pobarvane lase bodo te gospodične lahko nosile še pozneje, brez klobuka, samo z ljubko pralno bluzo in nagubanim krilcem, v udobnih športnih čevljih z nizkimi petami, pa pozneje ne bodo mogle več hoditi okoli. Tudi pajčevinasto tankih svilenih nogavic zlasti v teh časih mladim dekletom ni treba nositi, posebno zato ne, ker se ne znajo dovolj pazljivo ravnanjati z njimi in jih navadno tudi same ne krpajo. Poleti so zelo lepe temnomoderne ali vinskirodeče bombažaste kratke nogavice, pozimi pa močnejše svilene, čez katere lahko oblečejo deklice še debelejša, na roko pletene dokolenke. Za kako posebno priliko pa jim manjca lahko pokloni par tenkih svilenih, ki jih bodo oblekle k novi popoldanski obleki, če gredo v gledališče ali na koncert. Tudi glede pokrivala si ni treba delati posebnih skrbi. Spomladi in poleti, ko je gorko, hodijo mlada dekleta lahko szoglavca, s kako živobarvno pentljo v laseh. Letos so zelo moderne pisane mreže, ki so v okras, obenem pa varujejo frizuro, da se v vetru ne razmrši. Pozimi je za deklice najprimernejša volnena oglavnica, če je hud mraz, drugače pa klobučevinasta čepica s pisanim čopom ali kak mladosten športni klobuček, ki pa ne sme imeti preveč širokih krajev. Naša risba prikazuje nekaj ljubkih modelov za prehodno dobo, ki so narisani izrečno za deklice od petnajstega do osemnajstega leta.

1. Mladosten plašček za prehodno dobo iz temnomodrega in rdečega karirastega volnena blaga. Zada in ob straneh je v pasu prerezan, tako da pada život, ki je rahlo nabran, ohlapno. Zanimivo prišita žepa sta pritrjena precej visoko.

2. Praktičen dežni plašč iz svetlosive ali bele impregvirane balonske svile ima dvojen oplečnik, ki varuje pred mokroto. Rokavi se v zapetju tesno zapenjajo. Nosimo ga lahko tudi brez pasu.

3. Temnomoder plašč, ki se prilaga tesno životu, ima rahlo zvončasto krojen spodnji del. Dva debela šiva samo naznačujeta oplečnik in se nadaljujeta skozi ves sprednjik do spodnjega roba.

4. Zelo preprost plašč, ki ga lahko nosite vse leto, je iz temnorjavega mehkega blaga. Dva velika žepa sta edini okras tega nad vse preprostega modela.

5. Svetlosiv športni kostim ima precej dolgo jopico, ki se zapira na tri gumbe, in ozko krilo z globoko gubo spredaj.

6. Temnorjavno krilce, ki je položeno v 5 cm široke gube, dopolnjuje mladostna jopica iz živopisanega, karirastega blaga. Jopica je brez ovratnika, zato jo lahko oblečete tudi pod dežni plašč.

7. Krilo in životek z naramnicami iz poljubnega volnena blaga lahko dopolnite s preprosto pralno bluzo, ali za hladnejše dni z živobarvnim puloverjem.

8. Solska halja iz črnega blaga ali satena se zapenja spredaj po sredi z vrsto precej velikih belih gumbov. Bel ovratniček iz pikeja in širok, črn lakast pas.

9. Praktična vsakdanja obleka iz črtastega jerseyja je krojena čisto kot moška srajca. Ovratnik se lahko nosi tudi zaprt. Obleka se zapenja spredaj po sredi z gumbi, ki so skriti pod blagom. Širok pas iz rdečega semiša.

DESET NASVETOV GOSPODINJI

1. Morda trpite tudi vi za nespečnostjo in vam različni pomirjevalni čaji, štetje do sto, globoko dihanje in drugo nič ne pomagajo. Poizkusite z vročimi obkladki na tilnik, ki si ga rahlo masirajte od zgoraj navzdol.

2. Ali ste vedeli, da se vino rado sklisa, če ga shranjujemo delj časa v beli ali svetlomodri steklenici. Temnozeleno ali temnorjavno steklo je za vino najprimernejše.

3. Kadar pripravljate otrokom kakao, ni prav nič potrebno, da ga zakuhate na mleku, ki ga sedaj primanjkuje. Vmešajte ga z vodo, pristavite na ogenj in dodajte šele pozneje potrebno količino mleka.

4. Meso se vam bo tudi ob južnem vremenu delj časa držalo, če ga rahlo

naterete z oljem in ga shranite v kleti na kovinasti polici.

5. Otroci se navadno z vso silo branijo ricinovega olja, zato jih navadite, da si izmijejo poprej usta z zelo vročo vodo, tako da se olje ne bo prišlo sluznic v ustih in neprijetnega okusa ne bo tako čutili.

6. Ze nekaj časa sem so v modi izredno veliki proč štrleči žepi na oblekah in jopicah. Toda če nimate izrazito vitke postave, bodite rajši malo manj moderni, pa zato vaši postavi bolj primerno oblečeni.

7. Ze med prejšnjo vojno so ponekod uporabljali pri pranju perila sprapot kot nadomestilo za milo. Praprotove liste zažgemo, nato napravimo iz pepela, ki smo ga zmešali z vodo, kot jabolko velike

krogle in jih pustimo, da se osuše. Uporabimo jih namesto mila, ker imajo to lastnost, da posebno lepo belijo perilo.

8. Tudi najmanjših ostankov svile ali volne ni treba metati proč. Shranjujte jih in ko jih bo nekaj več skupaj, boste z njimi lahko napolnili blazine, kajti puh, žima in podobno se sedaj že težko dobi.

9. Tudi iz vložnih jajc lahko napravite zelo lep snež, samo preden ga začnete tolči, dodajte nekaj kapljic limonovega soka.

10. Če nočete, da vam bodo bluze vedno lezle iz krila, pazite na to, da bo del pod rokavom vedno malo daljše rezan kakor zahteva kraj in tudi rokavna odprtina ne sme biti prevelika. Isto velja za pletene žemperje, ki jih nosite v krilu.

PES *vodnik človeku*

V Morristownu v New Jerseyu imajo šolo, ki po svoji posebnosti prekaša vse druge: v njej urijo skrbno odbrane pse, da bi pozneje bili varni vodniki najbednejšim — slepim.

Vsa vzgoja je v zvezi s tolikimi zanimivostmi, da si velja to pasjo šolo ogledati poblíže.

Od sto štirinožnih učencev jih je 95 istega plemena. To so znani bistri nemški ovčarski psi. Tu pa tam vzgajajo kakega posebno prebrisanelega dobermana, boksa ali labradorca za vzvišeni poklic.

Doslej je šola dokončala 650 psov, ki po raznih krajih zvesto vodijo slepce in zgledno izpolnjujejo svoje človekoljubne dolžnosti. Zdaj jih pride iz šole letno 150 dobrih in zanesljivih vodnikov. Kako pridni so ti učenci, je izpričano s tem, da opravijo svoje »študije«, ki zanje prav gotovo niso lahke, v treh mesecih; kdor bi pa rad vzgajal pse v tem posebnem poslanstvu, se mora sam učiti cela štiri leta.

Mladi vzgojitelj se mora živeti v slepečo življenje, zato prebije prvi mesec v popolni temi. S tesno in neprosorno krinko mu prekrijejo oči, da je prisiljen živeti in čutiti kakor slepec. Sam si mora pomagati, tipati in poslušati. Ko je to težko skušnjo prebil, mu dajo psa v pouk, vendar pa mora še vedno ravnati tako ko slepec, čeprav zdaj krinke več ne nosi. Če ga napol izučen pes

Izšolani nemški ovčar vodi slepega gospodarja po prometnih ulicah. — Mirno in skoraj brezcutno opravljajo bistri morristownski psi svoje lepo poslanstvo. Doslej so izšolali že 650 takih zanesljivih in skromnih vodnikov.

vodi preblizu kakega drevesa, se mora vzgojitelj zaleteti v drevo, tako da bo pes to opazil ter se po opozorilu prihodnjič bolj izognil taki oviri.

Šola kupuje pse od raznih rejcev. Bodoči vodniki so stari od 14 mesecev do dveh let. Psice imajo prednost. Učne ure so po večini na cestah.

Pri odberi psov — pravi ravnatelj te šole — prav za prav ni otipljivega merila. Nekaj je v pasjih očeh, nekaj v vedenju, v načinu, kako drži glavo, vse to skupaj in še nekaj več — nekaj, kar je pač treba bolj čutiti ko

Desetletnica bistre »Cente«, ki je hodila v morristownsko šolo. — Centa je svojega slepega gospodarja Karla Weissa (na levi) deset let spremljala v višje šole in tako pomagala, da je dosegel dvojen doktorat, čeprav je sama v učilnici lepo spala ob gospodarjevih nogah. K slavnosti se je zbralo 25 newyorških slepcev in tu jo vidimo pred godovnim kolačem. Neki prijatelj slepec je zanj izdelal posebno aluminijasto koritce in ga ji poklonil.

videti, in to odločuje pri izbi. Taka izbira je na oko neznanstvena, a daje imenitne uspehe: od desetih psov je devet gotovo pripravnih. Ni nujno, da bi pes moral biti čistokrvn.

Pač pa takoj izločijo pse, ki se ne morejo znebiti strasti, da preganjajo mačke. Vendar pa neusmiljeno izključijo iz šole samo take mačje preganjalce, ki se tiho in oprezno, a toliko bolj zagrizeno zaganjajo v mačke. Drugi se kmalu odvadijo naravnega nagnjenja. V psarni imajo kopice mačk in psi se jih kmalu privadijo.

Psa ne moreš prisiliti, da bi vodil slepca, razlaga šolski vodja. A navadi se tega, ker mu je tak posel vseč. Vse svoje življenje prebije ob strani slepega gospodarja; to pa ima najrajši. Pes vodnik je srečen pes.

Kaj vse zmora pes vodnik, ko je napravil svoj končni izpit, je zares vsega občudovanja vredno. Slep gospodar drži psa za usnjeno ročko, kakor kaže prva podoba. Pes gospodarja varno vodi čez prometne ulice, po stopnicah, okrog voglov, mimo vsakovrstnih ovir.

Prečudno je gotovo, da se pes v svojem poklicu ne da zmotiti po nobeni skušnjavi. Sredi največjega trušča in prometa ostane čisto miren. Ni ga tako mamljivega vonja, da bi se dal zapeljati, za druge pse se prav nič ne meni, kadar opravlja svoj poklic. Če ga pa vrstniki preveč nadlegujejo, se jih prav na kratko odkriža.

Lanski letnik gojencev je moral opraviti težek končni izpit: vrsta psov s slepimi gospodarji vred je morala prekoračiti široko cesto, po kateri se je nenadoma prikazal avtomobil šolskega ravnatelja. Ko je voznik zatrobil, so se vsi psi ozrli. Tisti, ki so se že bližali nasprotnemu pločniku, so mirno pospešili korak, ostali pa so se ustavili in počakali, da je avto odvozil mimo.

Posebno težka naloga za pse pa je, da morajo slepega gospodarja poleg vseh drugih ovir opozoriti tudi na »višje« nevarnosti. Paziti morajo, da gospodar z glavo ne zadene v viseče veje in podobno. A tudi tega se pes navadi. Brez oklevanja popelje slepega gospodarja pod

Vprega slovitih eskimskih psov, ki so v snegu doma kakor kamela v peščeni puščavi.

oviro, ki bi se skoraj dotaknila slepčevega klobuka, a malo nižje ovire se takoj izogne.

Brez dvoma najtežje pa je za psa vodnika, da ne sme ubogati svojega slepega gospodarja, če bi ukaz utegnil imeti nevarne posledice. Če mu gospodar veli: »naprej!«, ne sme ubogati, kadar zagleda bližajoč se avtomobil ali stopnico.

Ovčar v šoli. — Psu je kopal v junijski vročini gotovo všeč. A tu ima še nalogo, da plavajoč ujame učiteljevo palico.

V tem se živalski izbistreni gon že nekako bliža človeški logični pameti.

Vsak pes vodnik ima svoj poseben značaj, zato ravnateljstvo skrbno pazi, da se bo pes dobro ujemal z gospodarjem. »S tem je nekako tako kakor z ženitvijo,« pravi ravnatelj, »vsak slepi gospodar ne bo pravi gospodar vsakemu psu vodniku. Zato moramo tudi spoznati gospodarjev značaj, da mu odberemo pravega psa. Slepeca opazujemo tri dni, potem pa mu izberemo najprimernejšega vodnika: živčno rahlim dajemo mirnega, preudarnega tovariša, počasnim in dobrodušnim slepcem pa živahnega in mlajšega.«

Slepci morajo prebiti mesec dni v zavodu, kjer s tipanjem po izboklem modelu spoznavajo vse mestne ulice in križišča, po katerih jih bo pes lahko vodil. Ko je mesec pri kraju, sta se pes in slepec že čisto privadila, poslej bosta neločljiva prijatelja do smrti.

Ravnatelj slovite psarne v Morrystownu obiskovalcem rad pripoveduje tole resnično zgodbo:

Slepec je sedel doma v naslanjaču, njegovi štirje prijatelji pa so igrali bridge. Pred njegovimi nogami je ležal pes, ki se je nekdanj šolal pri meni. Slepec je jel kimati in dremati. Tedaj je pes pogledal kvišku in v začudenju opazil, da je gospodar zaspal. Brž se je odpravil in se kmalu vrnil. V gobcu je imel gospodarjevo spalno obleko. Položil jo je gospodarju na kolena, kakor bi hotel reči: »Vsa leta, kar živim s teboj, sem ti prinašal to spalno obleko, preden si šel k počitku. Gotovo si jo pozabil obleči.«

Psarna v Morrystownu je dobrodela ustanova, ki naj slepcem pomaga, da bodo koristni in neodvisni člani človeške družbe. Vendar pa morajo slepci po premoženjskih razmerah plačati določeno vsoto za psa in njegovo vzgojo.

Tu so doma bernardinci, ki so zasloveli po vsem svetu, ker so neštetim, v snegu zašlim hribovcem rešili življenje: St. Bernard, samostan in zavetišče ob zgodovinskem prelazu med Švico in Italijo. V bernskem muzeju hranijo slavnega Barryja, bernardinca, ki je v snežnih zametih rešil življenje 42 ljudem.

ŠAH - UGANKE

Damin gambit

Rohaček — E. D. Bogoljubov
(Monakovo, 1941)

1. d4 Sf6 2. e4 e6 3. Sc5 d5 4. Lg5 Sbd7 5. Sf3 e6 6. e3 Da5 7. cd5: ed5:

Tu je brez dvoma najbolje 7. ... Sd5:; tudi 7. ... cd5: bi še zmeraj bila ugodnejša poteza, kakor ta, za katero se je Bogoljubov odločil nemara zato, da bi nasprotnika zvelkel v manj znane goščave, saj bi tako prišel do odprte c-linije, ki bi podprla z Da5 započeti napad.

8. Sd2

Ta poteza je znana varnostna zaklopka v Cambridge-Springs varianti, a tu ni na mestu. Zdaj namreč ni nevarnosti Da5×g5, zato bi beli moral smelo zaigrati 8. Ld5!

8. ... Lb4 9. Dc2 0-0 10. Sb5

Spet bi bilo bolje 10. Ld5. Beli vleče kraljevega skakača na slabše polje, da bi itak odrezano črno damo naravnost prisilil na boljša mesta. Taka „ljubezen do bližnjega“ pa se v šahu kaj rada maščuje.

10. ... Dc7 11. Lf4

Ne mara, da bi črni še lovca postavil na d6 in se tako krepko usidral na tej poševnici.

11. ... Dd8 12. Ld5 Te8 13. 0-0 S18 14. Td1

15. Lg5 Ld6

Grozi 16. ... Lh2: + itd. z osvojitvijo kmeta. Črni je v dobri poziciji, s h6 lahko že izsili izmenjavo enega belih lovcev.

16. h4?

Odločilna napaka, kakor bo Bogoljubova medvedja šapa takoj pokazala. Belega so živci zvelikli v slep napad. Namesto tega je bilo bolj priporočljivo 16. Lf5, na kar bi morda sledilo 16. ... h6 17. Lf6: Df6: 18. Lc8: Tac8: 19. De2; črni bi tedaj zaradi dobrega lovca bil sicer na boljšem, a neposredne nevarnosti za belega še ne bi bilo.

16. ... h6 17. Lg6: hg5: 18. hg5: Sg4 19. Lh7+ Kf8

20. Lf5 Dg5: 21. Lg4: Lg4:

Po pičlih šestih potezah je beli naenkrat izgubljen, saj grozi 22. ... Lf5 in mat v treh potezah, vrh tega pa je trdnjava napadena. Bogoljubov je nasprotnika imenitno zvelkel v svoje mreže.

22. f4 Dh4

Zadeva okusa. Beli bi tudi po 22. ... Ld1: lahko zmagal. Konec je zdaj docela jasen.

23. Td5 Lf5 24. Dd2 Te6! 25. e4 de4: 26. g3 Dh7 27. Te3 Th6 28. Dc1 Th2 29. Te2 Th1+ 30. Kf2 Dh2+ 31. Ke1 Dg3: +

Beli je položil orožje, saj ni poti do rešitve. Za mlajše ribice je Bogoljubov znamenita nevarna ščuka.

1.

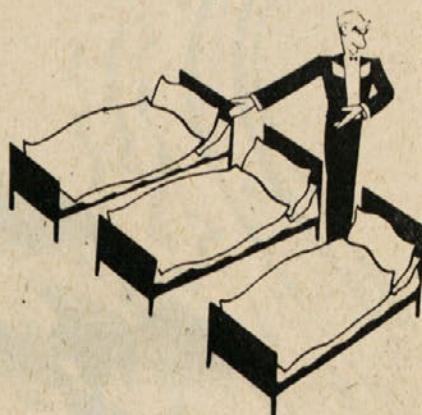
Na nekem konjskem dirkališču v Franciji je policija pred leti prijela moža, ki si je s prevežano sleparijo dolgo nabiral čedne vsotice, ne da bi kdo njegove prebrisanosti izprevidel.

Kjer koli so tedaj v Franciji bile konjske tekme, tam se je prav gotovo pojavil tudi ta mož, ki je gledalcem prodajal »zanesljive srečke«. Veste, da so konjske tekme skoraj vedno v zvezi z neke vrste loterijo, ko gledalci lahko stavijo, da bo ta ali oni konj v tekmi prišel prvi ali drugi na cilj ali pa da bo ta ali oni konj med tremi prvimi itd. Če zadeneš prav, ti srečka vrže navadno lep dobiček, sicer seveda izgubiš stavljeno vsoto.

Vsakemu, ki je že imel uradno srečko, s katero je stavil na tega ali onega konja, je mož ponujal še svoje »zanesljive srečke«, s katerimi je kupec jamčil, da bo njegova uradna srečka zadela. Če pa njegova uradna srečka ne bi zadela, bi kupcu takoj povrnil kupnino, ki mu jo je ta plačal za njegovo dodatno »zanesljivo« srečko. Če si torej imel uradno srečko, nisi tvegati prav nič, če si še našemu sleparju odkupil dodatno srečko, saj ti je denar pošteno vrnil, če pri uradni stavi nisi imel sreče. In res je možakar vsakemu kupcu vrnil vso kupnino, če je imel smolo. Razumljivo, da so vsi radi kupovali njegove dodatne srečke. Svoje srečke je mož prodajal po 10 frankov.

In čudo prečudno: mož je imel pri tem lepe dobičke.

Ali bi vi mogli razvozlati, kakšna prebrisanost je bila v njegovem početju?

2. »To je vse, kar je še prosto v našem hotelu, gospoda moja!« je gostom razlagal oblizani sobar. »Saj veste, kako prenatrpana so prenočišča ob slavnostnih dneh. Se sreča, da so te tri postelje ostale prazne.«

Mar veste, kako je to bilo mogoče?

3.

V Švici je neki mesečnik pred tedni ugankarjem prinesel zanimivo nalogo.

Objavil je štiri slike otrok in pod njimi štiri slike njihovih staršev, reševalci pa naj bi določili, kateri starši in otroci sodijo v isto družino.

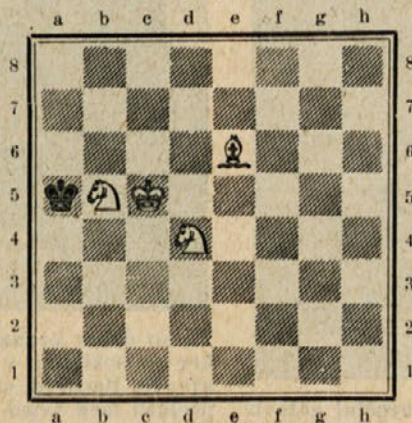
Večina reševalcev je pravilno spravila skupaj vse štiri pare slik. Nekako 17 odstotkov pa je spravilo v sklad samo dva para, približno dvakrat toliko pa je le eno otroško sliko pravilno prisodilo pravi sliki staršev. Nekako polovica rešitev pa je bila docela napačnih. Nihče pa ni pravilno spravil skupaj tri pare slik.

Kako si to pojasniš?

Vse rešitve ugank in problemov predzadnje in zadnje številke »Obiska« bomo objavili prihodnjilje. — Rešitve nalog v tej številki je treba poslati do 20. marca. Reševalce čakajo lepe knjižne nagrade.

Problem št. 52

Oton Delar

Beli matira črnega v štirih potezah.

Naročnina: za celo leto znaša 40— lir, za pol leta 20— lir, posamezna številka 4— lire. — Naročnina se plačuje vnaprej po položnici poštne hranilnice št. 17.915 ali pri upravi »Obiska« v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (Ničman). — Rokopisi se ne vračajo. — Urejuje Mirko Javornik. — Za uredništvo odgovarja Ludvik Klakočar. — Izdaja in tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

V ZAVETJU

Oljnata slika Gvida Birolla (glej članek dr. Mikuža o tem malo poznanim slovenskem slikarju).

Prva pomlad na klasičnih tleh

Slika iz parka slovite Ville Medici, nekdanjega sedeža francoske umetnostne akademije